

CRNOGORSKA IDENTITETSKA PRAVA I SLOBODE

Goran Sekulović

Based on the analysis of historical, public-legal and church-canon facts, this argument shows the illegality and illegitimacy of decisions of the so called Podgorica Assembly of 1918, acts of the Bishops' Conference of the Montenegrin Orthodox Church on the union with the Serbian Orthodox Church and the 1920 Decree of Regent Aleksandar Karađorđević on the abolition of the Montenegrin Orthodox Church. The annulment of these acts brings back the situation into the previous legal and legitimate state. In this way the Montenegrin church reclaims its autonomy and the state regains its property.

Ove godine navršava se sedam decenija od objavljivanja rasprave *Crna Gora u jugoslavenskoj federaciji* (Economist: 1940), jednoga od najpoznatijih evropskih pravnika svoga doba i najslavnijih srpskih i jugoslovenskih pravnika svih vremena sa izuzetno rijetkim, visokim međunarodnim renomeom – akademika prof. dr Živojina Perića i devet decenija od donošenja odluke regenta kralja države Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS) Aleksandra Karađorđevića o ukidanju autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve (CPC). Iako su naizgled ta dva događaja sasvim raznorodnoga karaktera, ona su sa stanovišta vitalnih interesa suverene crnogorske države, njenoga međunarodnog položaja i ljudskih prava njenih građana, suštinski korespondentna i najdublje istorijski povezana. Perić kritički analizira zaključke tzv. „Podgoričke velike narodne skupštine“ koji su

direktno poslužili regentu kralju Aleksandru za odluku o ukidanju autokefalne CPC i njenom utapanju u Srpsku pravoslavnu crkvu (SPC). Akademik Branko Pavićević piše da je „ovaj veliki učenjak dao sažet do maksimalne lapidarnosti socio-istorijskih, socio-političkih i pravno-socioloških sud o događaju što je ostavio teške ožiljke na duši jugoslovenskih naroda, crnogorskog posebno“. Cilj ovoga teksta jeste da ukaže na potrebu, značaj i nužnost donošenja više odgovarajućih odluka i akata, od strane zvaničnih institucija crnogorske države, kojima bi se osigurao i osnažio crnogorski identitetski korpus ljudskih prava i sloboda, kao pretpolitički konstitucionalni uslov njenoga legitimiteta i stabilnoga demokratskog društva.

Aleksandar Karađorđević, tada srpski regent a kasnije kralj, nelegalnim i nelegitimnim aktom – na osnovu nelegalne i nelegitimne tzv. Podgoričke skupštine, ali i nelegalne i nelegitimne šednice Svetoga Sinoda Crnogorske pravoslavne crkve – ukinuo je autokefalnu Crnogorsku (pravoslavnu) crkvu. Svi ti slučajevi poznati su u pravnoj nauci kao vrsta pravnoga akta inexistant (akt koji ne postoji), što će se u daljem toku teksta i dokazati. Demokratskom i referendumskom obnovom crnogorske državnosti u maju 2006. godine faktički je ukinuta odluka tzv. „Podgoričke velike narodne skupštine“ od 13. novembra 1918. o „ujedinjenju“ s kraljevinom Srbijom. Ipak, radi legalnosti i legitimnosti, potrebno je konstatovati poništenje nelegalne i nelegitimne podgoričke Skupštine iz 1918. god. – kako je to u svojoj raspravi naučno dokazao i apodiktički utvrdio akademik Perić – sad s odgovarajućom odlukom Skupštine Crne Gore. Posebno zato što je to bila osnova, odnosno uzrok, faktor i sila čije su odluke i posljedice dovele do nelegalnoga i nelegitimnoga akta Svetoga Sinoda Crnogorske pravoslavne crkve o samoukinuću, a potom isto takvoga akta regenta Aleksandra o ukidanju autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve. Skupština Crne Gore na prijedlog Vlade Crne Gore, dužna je da poništi

dekret regenta Aleksandra, jer ga je potpisao suveren države SHS (tadašnje Jugoslavije), dakle, ne duhovno, već svjetovno lice, što znači da potpada pod njenu jurisdikciju, čime se ne dovodi u pitanje ili pak povređuje savremena ustavna odredba o odvojenosti crkve i države. Akt o ukidanju autokefalne Crnogorske crkve nije baziran na Ustavu Kraljevine Crne Gore, Ustavu Sv. Sinoda CPC i zakonitim, već na nelegalnim, odlukama tzv. „Podgoričke velike narodne skupštine“ te falsifikovanim i, kao takvim, bezvrijednim aktima Sv. Sinoda Crnogorske crkve i na golom nasilju srpske vojske. Njegovim poništenjem situacija se dovodi u prethodno legalno i legitimno stanje. Na taj način Crnogorska crkva povraća svoju autokefalnost a država imovinu, sa kojom je do tada raspolagala. No, pođimo redom.

Skupština Crne Gore je dužna da konstatuje poništenje odluka tzv. Podgoričke skupštine iz 1918. godine

Za crnogorski narod, Crnu Goru i sve njene građane, izuzetno značajni pomenuti spis akademika Živojina Perića (1868-1953), objavio je kao reprint početkom 90-ih list *Liberal*, a 1999. nevladina organizacija *DOB* s obimnim pogovorom - studijom akademika Mijata Šukovića. Perić je činio „vrh nauke na Pravnom fakultetu u Beogradu između dva svjetska rata“ (M. Šuković: *Podgorička skupština 1918.*, drugo dopunjeno i pre-rađeno izdanje, *DOB*, Podgorica, 2004). Akademik Slobodan Jovanović napisao je da je Perić „najkrupnija figura pravništva Slovenskog juga“.

Perić piše svoj rad u vremenu izvjesne demokratizacije i započinjanja debate o decentralizaciji i federalizaciji tadašnje kraljevine Jugoslavije. “Danas, kada se radi o ispravkama političkih ne malih grešaka počinjenih kod nas za ovih dvadeset godina postojanja Jugoslavije, imao bi da se revidira, također, i državno-pravni status Crne Gore i da se i njoj, na prvom mjestu njoj,

da položaj polusuverene države u suverenoj Jugoslavenskoj državi i da se na taj način, i prema Crnoj Gori ispravi jedna nepravda, koja je tako isto bila jedan od uzroka dosadašnje političke nesređenosti i trzavica u našoj Državi.” (Ž. Perić: 1999.). Čak akademik Perić smatra da „među teškoće, koje podstiče preduzeto državno-političko preuređenje naše zemlje, dolazi, i to na istaknutom mjestu, i *pitanje Crne Gore*. Ono je dvostruko komplicirano: s gledišta javno-pravnoga i gledišta nacionalnoga (ako ne u *etničkom*, a ono nesumnjivo u smislu *etičkom*)“ . (podv. Ž. P.). Već sa stanovišta međunarodnoga prava o položaju Crne Gore može se diskutirati i diskutira se; iako je ta diskusija danas više teorijska, ona se jedino opravdava u svrsi da se u budućnosti ne bi činile greške, koje su se desile s Crnom Gorom poslije prošloga Svjetskog rata“ . (Prvog Svjetskog rata, prim. G. S.)

Cilj svoje rasprave o Crnoj Gori Perić vidi u tome da se u budućnosti izbjegnu greške i nepravde ispoljene prema njoj u prošlosti. One su počele da se ispravljaju u toku, na kraju i poslije Drugog svjetskog rata – kad je Crna Gora dobila pravno-državnu ravnopravnost i polusuverenost u okviru nove jugoslovenske federativne države, da govorimo preciznim Perićevim pravnim rječnikom – da bi svoju punu državnu suverenost i samostalnost kao i međunarodno priznanje obnovila na demokratskom referendumu 2006. godine. I danas se, međutim, iz nekih naučno-akademske institucija i (pro)srpskih opozicionih stranaka u Crnoj Gori, pozivaju na odluke tzv. Podgoričke skupštine iz 1918. Nedavno je poslanik iz jedne takve stranke, čiji vođa traži da ona i njoj slične sad „nastave“ proces pristupanja EU (a inače je veliki protivnik NATO-a), reagujući na izjave predsjednika crnogorskog Parlamenta da je potrebno stati pred Cetinjskim manastirom kojeg je uzurpirala SPC sa „zakonom i pravdom“, rekao da su „postojale i druge Skupštine, kao što je bila Podgorička“, iako je „istovremeno i antisrpstvo i anticrnogorstvo, objektivno, iznositi u politički život Podgoričku skupštinu

1918. i Odluku koju je ona donijela, pravno i faktički smještene u 'muzej starina'". (M. Šuković: 2004).

Anticrnogorskim snagama koje Podgoričku skupštinu ne žele da smjeste u „muzej starina“, itekako ide na ruku to što još uvijek od strane legalnih i legitimnih crnogorskih vlasti nijesu ispravljene sve greške i nepravde spram države Crne Gore, crnogorskoga naroda i crnogorskih građana - državljana u cjelini. U preambuli Ustava ne stoji da je Crna Gora država crnogorskoga i svih drugih naroda koji žive u njoj. Time ne bi bila narušena, već upravo afirmisana, građanska država, i to, istorijski legitimnim, nacionalnim i državotvornim, utemeljenjem Crne Gore kao jedine brane sigurne budućnosti za sve njene narode i građane.

Svještenici, vjernici i poštovaoci Crnogorske pravoslavne crkve, nacionalno iskazani kao Crnogorci, u nemogućnosti su da posećuju i vrše vjerske obrede u pravoslavnim crkvama u Crnoj Gori, jer su one sve trenutno u vlasništvu Srpske pravoslavne crkve, iako je na cjelokupnoj nekadašnjoj teritoriji suverene i međunarodno priznate države Crne Gore sve do 1918. godine vjersku nadležnost imala isključivo autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva. U tome periodu crnogorska država je bila vlasnik crkvene pravoslavne imovine koju je samo ustupila na upravljanje i korišćenje Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi. „Isto je i pošto vladalac počeo biti mirjanin, opet kod njega ostade uprava crkvena materijalna...“. (Valtazar Bogišić: 1999.).

Sve je to nasilno i nezakonito promijenjeno 1918. godine tzv. podgoričkom „Velikom narodnom skupštinom srpskog naroda u Crnoj Gori“ i ukidanjem autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve aktom regenta kralja Aleksandra Karađorđevića 1920. godine. Aktuelno stanje u Crnoj Gori po tim pitanjima je i danas, skoro čitavi vijek kasnije, nepromijenjeno i potpuno sadržajno opredijeljeno i ispunjeno posljedicama ranijih nezakonitih i nasilnih činjenja i akata. Država Crna Gora nema nikakvu kontrolu i nadzor nad privrednim i trgovinskim aktivnostima, te vla-

sničkim transakcijama u vezi sa statusom djelova crkvene imovine Srpske pravoslavne crkve. Čak nema ni adekvatne prerogative i mogućnost odgovarajućeg intervenisanja u cilju zaštite i očuvanja, prezentacije i društvene, obrazovno-vaspitne i civilizacijske valorizacije pravoslavno-sakralne baštine kao neodvojivoga dijela ukupnoga crnogorskog kulturnog nasljeđa. Srpska pravoslavna crkva već decenijama se ponaša eksteritorijalno u crnogorskoj državi, potpuno ignorišući njene organe i institucije.

Akademik Perić uvida da „veliko-srpski imperijalisti i šovinsti“ nikako ne žele da Crna Gora povrati svoju državno-pravnu individualnost koja joj po svemu pripada i time status federalne jedinice u nekadašnjoj jugoslovenskoj državi. Zato ustaje u odbranu pravde i etničkih, etičkih i nacionalnih prava Crnogoraca i istorijskih, državnih i međunarodnih prava Crne Gore (to je činio i 1929. i 1933. g. u Hagu i Lionu kada se o tome u Jugoslaviji nije smjelo pisati). „Crnogorci imaju toliko svojih naročitih osobina, da se mogu bez pretjerivanja ubrojiti među najoriginalnije i najinteresantnije narode u Europi čija se originalnost i interesantnost u toliko više ističe, što su oni jedan malobrojan narod: etnička i etička veličina koncentrirana na zbijenom prostoru.“; „Crna Gora je bila vijekovima zasebna država i...nikada nije...bila potpuno pokorena od Turaka, dok je Srbija...bila sasvim pod turskom vlašću.“; „Zar nije dosta žrtve, od Crne Gore, da je ona, kao suvereni međunarodni subjekt (država), unesena u novu državu i bez njenoga pitanja saobrazno njenome Ustavu, dakle, uništena njena međunarodna suverenost protivno propisima međunarodnoga prava, nego da, u novoj Državi, ona ne bude ni autonomna pokrajina već da se pripoji jednoj drugoj autonomnoj jedinici, pa ma to bila i Srbija od koje bi Crna Gora, imala samo da bude jedno produženje Užičkoga Okruga.“; „Da se učini tolika razlika između Crne Gore i Srbije...da se ona, Srbija, ne samo restaurira, nego da se, po jednom shvatanju bar, izdigne čak na rang Velike Srbije, dok bi se

Crna Gora, arbitrarno, utopila u svoju bivšu saveznicu, mi to ne možemo da shvatimo ni s gledišta *prava* ni *pravde*.“(podv. Ž. P.)

Što se tiče samih odluka tzv. Podgoričke skupštine, „ključna sadržina Odluke su njene prve dvije tačke“ (Šuković: 2004): „1. Da se kralj Nikola I Petrović Njegoš i njegova dinastija zbaci s crnogorskog prestola; 2. Da se Crna Gora s bratskom Srbijom ujedini u jednu jedinu državu pod dinastijom Karađorđevića, te tako ujedinjene stupe u zajedničku otadžbinu našeg troimenog naroda Srba, Hrvata i Slovenaca“. Analizirajući odluke tzv. Velike podgoričke skupštine, Perić podsjeća na čl. 36 crnogorskog Ustava: „Državna oblast Knjaževine Crne Gore, ne može se ni razdvajati ni otuđiti. Njene granice ne mogu se ni smanjiti, ni razmijeniti bez sporazuma Knjaza (Kralja) Gospodara s Narodnom Skupštinom.“ „Otuda, kad nitko drugi – naglašava on – osim zakonodavne vlasti nije bio ovlašten čak ni za to da granice državne smanji ili razmijeni, tim manje je moglo biti govora da netko tko nije zakonodavac cijelu oblast Crne Gore otuđi tj. prisajedini (anektira) nekoj drugoj državi pa, dakle, to nije mogla učiniti ni Velika Skupština Podgorička, koja nije imala nikakva oslonca u Ustavu Crne Gore.“ Crna Gora je ušla, piše Perić, „u sastav jugoslavenske države ne onako kako je propisivalo njeno tadašnje i neprestano punovažno pozitivno (crnogorsko) pravo, ovdje jedino mjerodavno: ona je ušla u sastav Jugoslavije samo jednostranom voljom Srbije i njenih ratnih saveznika, dakle njihovom *faktičkom* vlašću. Tu imamo interesantan slučaj prve vrste *debellatio*..., *debellatio* osvajanjem (la conquete, Eroberung), na štetu ne jedne neprijateljske i pobijeđene države, nego jednoga ratnog saveznika, dakle, na štetu jednog od pobjednika. Pobjeda, koja se završila nestankom pobjedioca!“ Perić je izričit: „Bez ustavne i pravne vrijednosti je odluka Velike Podgoričke Skupštine o prisajedinjenju Crne Gore Srbiji: to je slučaj poznat u pravu kao pravni akt inexistant (akt koji ne postoji) te, otuda, i prihvat, od strane Srpske države,

ponude te i takve odluke također je jedan akt bez vrijednosti, točnije inexistant, s gledišta prava, kao i sama ta odluka.“

Da je sa naučne tačke gledišta potpuno ispravno danas predlagati da Skupština Crne Gore konstatuje poništenje Podgoričke skupštine iz 1918. godine, pokazuju i sljedeći argumenti akademika Perića koji se odnose na apostrofiranje političkih događaja i procesa iz vremena kad je pisao svoju raspravu a koji razložno i objektivno pobijaju odluke i posljedice tzv. Velike Podgoričke Skupštine iz 1918. godine. „Sve...o čemu smo već govorili, oduzima svaku plebiscitarnu vrijednost Velikoj Skupštini u Podgorici a naročito danas kada se ona ne može više smatrati kao njen neosporan izraz (mada ona to nije bila ni ranije a najmanje s pravnoga gledišta). I posljednji izbori za Narodnu Skupštinu (od 11. prosinca 1938. god.), u kojima su...crnogorski federalisti dobili polovicu mandata dodijeljenih Zetskoj Banovini, krnje značaj iste Skupštine kao narodnoga plebiscita. Uostalom, i same teškoće i događaji do kojih je došla ista Skupština kao i unitarističko uređenje naše države predstavljaju, također, jednu rječitu kritiku politike koja je rezultirala u Podgoričkoj Velikoj Skupštini“.

Akademik Perić utvrđuje stav koji je za Crnu Goru i naročito njenu legalnu i legitimnu vlast aktuelan, poučan i funkcionalan i danas: „Trebalo je jednostavno da se ta, odluka (Podgoričke Velike Skupštine) odbaci i negira kao nešto što nije ni bilo, i, radeći tako, ne vrši se nikakvo nasilje ni prema kome...To je dužnost svih onih u čijim rukama se nalazi zaštita prava i zakonitosti.“ Jer – „država je pravo, a pravo je država.“

U izvještaju koji je sačinio po povratku iz Crne Gore 1919. g., „britanski ministar pri Vatikanu i možda najveći britanski autoritet za Balkan“, grof de Salis, ističe da je „Crna Gora sada okupirana od strane jake sile srpskih trupa...Srpska Vlada odbija da povuče svoje trupe, sa obrazloženjem ‘da je Crna Gora dio Srbije’ a tvrdnju zasniva ‘na radu Skupštine održane u Podgorici

novembra 1918.'...Ni u jednom smislu izbori nijesu bili legalni...Izbori su održani, a skupština donijela odluke pod bajonetom srpskih trupa...Pretjerana žurba i *beskrupulozna upotreba balkanskih metoda* (istakao G. S.) kompromitovali su ovo rješenje koje se sada sreće sa odlučnom opozicijom od strane velikog dijela stanovništva, možda značajne većine. Opozicija raste sa nadama... da je slobodna jugoslovenska država sada mogućnost... Oni žele, kako kažu, da uđu u jugoslovensku državu, ali da uđu kao Crna Gora, a ne kao profektura Srbije, kao slobodni Crnogorci u skladu sa tradicijama i prošlošću svoje zemlje a ne kao poslušnici Beograda; da uđu u nju na istoj ravni kao Slovenci, Hrvati i sami Srbi... Jedna, i možda fatalna prepreka takvoj uniji je politika 'Velike Srbije' koja joj se suprotstavila iz Beograda... Odluke Podgoričke skupštine, ilegalne i neregularne, ne daju validnu osnovu za bilo kakvu akciju...koja je opcija u Crnoj Gori većinska, jedino se može konkluzivno pokazati na slobodnim izborima“.

Koja je opcija u Crnoj Gori većinska pokazalo se tek nakon skoro čitavog vijeka - 2006. g. na slobodnom i demokratskom referendumu o državno-pravnom statusu Crne Gore. „Beskrupulozna upotreba balkanskih metoda“ je najbolja formulacija svega onoga što karakteriše postupanje srpske političke elite, Kraljevine Srbije-SHS i Srpske crkve prema crnogorskom narodu, Kraljevini Crnoj Gori i Crnogorskoj crkvi u periodu između dva svjetska rata, ali i šovinističkih, imperijalnih i klerikalnih krugova srpske političke i vjerske elite i paravojnih formacija devedesetih godina u krvavom ratnom raspadu bivše SFRJ. U suštini ista vrsta činjenja upotrebljava se i danas, naročito u odnosu prema obnovljenoj autokefalnoj CPC. Sve je to vidljivo u analizi kako odluka tzv. Podgoričke skupštine i akta regenta Aleksandra o ukidanju CPC, tako i pokušaja falsifikovanja autokefalnosti CPC od strane mitropolita SPC Amfilohija, izjava nedavno izabranog patrijarha SPC Irineja i ukupnoga

aktuelnog odnosa SPC prema crnogorskoj naciji, suverenosti crnogorske države i CPC.

Jasno je u kakvoj se neslobodnoj, prijetećoj, nasilnoj, kriminalnoj i zločinačkoj atmosferi odvijao čitav proces uništenja crnogorske države, a ubrzo potom i crkve, te zatiranja crnogorskoga imena, crnogorskoga naroda i Crne Gore. Iako je, sa svake strane gledano, taj čin bio potpuno nelegalan i nelegitiman, on je poslužio u funkciji ostvarenja odavno zacrtanoga cilja o uništenju crnogorske državnosti i samobitnosti i posvećenijeg utapanja u srpstvo i srpsku državu.

Nelegalna i nelegitimna „odluka“ Sv. Sinoda CPC o „ujedinjenju“ sa SPC

Poslije podgoričke „Velike narodne skupštine srpskog naroda u Crnoj Gori“, koja je poslužila nasilnom ukidanju crnogorske države, na red je došla i crnogorska autokefalna crkva. Bio je to uvod u negiranje i nepriznavanje crnogorskoga naroda, tj. crnogorske nacije. Cilj je bio samo jedan: uništiti sveto trojstvo slobodne Crne Gore – istorijsko jedinstvo crnogorskog naroda, njegove države i crkve. Dakle, nakon podgoričke skupštine od 13. novembra 1918. godine, organizovano je 16. decembra iste godine, „zasijedanje“ Svetog sinoda CPC.

Treba reći da je sastav Crkvene uprave, tj. sedmočlanog Svetog Sinoda CPC bio dat u Državnom kalendaru Knjaževine Crne Gore za 1910. godinu: „Predsjednik Mitropolit Mitrofan, članovi: episkop Kiril Mitrović, arhimandrit Mihailo Dožić, iguman Prokopije Vračar, protođakon Filip Radičević, protojereji Aksentije Bojović i Pavle Petrović. Sekretar đakon Ivo Kaluđerović.“ Iz navedenoga sastava se vidi da sekretar Sv. Sinoda nije bio njegov član.

Da bi makar ukratko osvijetlili značaj toga tijela i njegov duh, pogledajmo jedno karakteristično pismo Svetoga Sinoda

Crnogorske pravoslavne crkve sa prvog sastanka upućeno knjazu Nikoli I Petroviću Njegošu od 1. maja 1908. godine. U njemu stoji: „Njegovom Kraljevskom Visočanstvu Knjazu Gospodaru Nikoli I – Bog vjerni čuvar Crne Gore kroz duga i teška vremena očuvao je njenu političku nezavisnost i crkvenu autokefalnost. Za ovo zasluga pripada Vašemu Uzvišenome Domu, iz koga su na kormilo državno i crkveno dolazili veliki muževi, duhovni pastiri i svjetski vladari, koji su vazda znali visoko držati ugled Crne Gore. Između mnogijeh savremenijeh reformi koje je Vaše Kraljevsko Visočanstvo na sreću i blago Crne Gore blagoizvolilo sankcionisati i sveta crkva bila je usrećena duhovnijem zakonima Pravoslavnih Konsistorija i Svetog Sinoda. Saglasno Ustavu Svetog Sinoda danas prvi put okupljeni sinodski članovi na prvome mjestu za svoju svetu dužnost smatraju, Vašemu Kraljevskom Visočanstvu i Vašemu Uzvišenome Domu izjaviti svoju vjernost i nepokolebljivu odanost. U isto vrijeme Sinod najponiznije, Vama Uzvišeni Gospodaru najtoplije blagodari za nebrojena dobra, koja ste crkvi svojoj učinili. Vaše Kraljevsko Visočanstvo, Vaš Uzvišeni Dom i Crnu Goru Sveti Sinod preporučuje promislu Svevišnjemu“. (U knjizi Ranka Perovića *O Crnogorskoj crkvi; On Montenegrin Church*, Podgorica, 2008.)

Što se tiče rada i načina donošenja odluka Sv. Sinoda, oni su bili precizno regulisani. U čl. 25. Ustava Sv. Sinoda stoji: „Sv. Sinod može donositi punovažne odluke, kad su prisutni u sjednici: predsjednik (čl. 12) i bar još tri člana od kojih dva člana po pravu i jedan po izboru”, tj. najmanje četiri člana od ukupno sedam, i to tri koji su po položaju (mitropolit Crne Gore, episkop zahumsko-rasijski i arhimandrit cetinjski (čl.11) i jedan po izboru (jedan od tri protroprezbitera (čl.11). Sekretar Sv. Sinoda Kraljevine Crne Gore bio je „član“ bez prava glasa, tako da nije ni mogao glasati ili potpisati u bilo čije ime takav akt (čl.25, 26 i 28).

U prostoru „odluke“, uobičajeno predviđenom za potpis prisutnih, na posljednjoj „šednici“ Svetoga sinoda CPC – kad se taj organ „samoukinuo“, a time „ukinuo“ i Crnogorsku crkvu, što je poslužilo kao osnov za donošenje odluke regenta kralja Aleksandra o ukidanju autokefalne CPC i njenom utapanju u novu Srpsku pravoslavnu crkvu – od sedam članova (predsjednik i šest članova), navedena su samo tri člana Svetoga Sinoda CPC (kao i sekretar koji je bio bez prava glasa). „Šednici“ su samo oni i prisustvovali, a ostala četiri člana bila su odsutna.

Zapisnik s te sporne, kako u njemu stoji: „izvanredne sjednice Svetoga Sinoda Pravoslavne Crkve u Crnoj Gori” od 16. 12. 1918, potpisala su, dakle, od sedam, samo tri člana i sekretar koji nije bio punopravni član Sinoda, jer je samo tehničko lice i ne glasa. Riječ je o predsjedniku Svetoga Sinoda i posljednjem mitropolitu autokefalne Crnogorske crkve Mitrofanu Banu, mitropolitu pečkome dr Gavrilu Dožiću i episkopu nikšićkome Kirilu Mitroviću, kao i sekretaru Sinoda đakonu Ivu Kaluđeroviću.

Vidi se da na „šednici“ Sv. Sinoda CPC nije postojao minimalni kvorum ni mogućnost odlučivanja. Svoje odluke, Sv. Sinod CPC po tadašnjim zakonodavnim načelima suverene države Crne Gore nije mogao donositi bez saglasnosti i potvrđivanja od strane knjaževske (kraljevske) vlasti. U Ustavu Sv. Sinoda iz 1903. godine, kaže se, na primjer, da crkva ne može otuđivati imanja i druga materijalna dobra bez odobrenja knjaza Nikole. Pravni osnov za tu problematiku dat je u Ustavu za Knjaževinu Crnu Goru iz 1905. god. U čl. 133. precizno piše: „Sveštena lica i crkvene ustanove potčinjene su zemaljskim zakonima u pogledu građanskijeh odnosa i imanja, u pogledu unutrašnjeg uređenja i uprave, upravljaju se prema statutima, koje potvrđuje knjaževska vlast“. A čl. 22. istog Ustava je izričit: „Odluke Sv. Sinoda o spoljašnjim poslovima da postanu izvršne i za svakoga obavezne potrebno im je vrhovno Knjaževsko odobrenje“, što naravno nije bilo s rješenjem u

spornom zapisniku, a čl. 21. utvrđuje spoljašnje poslove u koje bi spadalo sporno rješenje.

Uz to, na nelegalan način donijeto „riješenje“ glasi: „Pošto je Velika Narodna Skupština Srpskog Naroda u Crnoj Gori održana u Podgorici dana 13. 11. 1918. g. donijela odluku da se nezavisna Crna Gora ujedini sa Kraljevinom Srbijom, to i Sv. Sinod nalazi cjelishodnim i opravdanim, da se i sv. autokefalna crkva u Crnoj Gori ujedini sa nezavisnom Pravoslavnom crkvom u Kraljevini Srbiji, a zajedno s ovom sa cijelom Sv. Srpsko-Pravoslavnom crkvom u novoj državi Srba, Hrvata i Slovenaca“.

Po Ustavu Sveti Sinod nije mogao donijeti takvu odluku, jer mu sam Ustav to nije dozvoljavao, a i da jeste, videli smo da nije postojao kvorum za odlučivanje. Sekretar je, dakle, samo tehničko lice i njegov potpis ima važnost kao i potpis svakog zapisničara (članovi 14 i 27). On samo potvrđuje ono što se dogovorilo. Da su pak zapisnik potpisala i četiri člana, koliko je bilo dovoljno za odlučivanje, odnosno čak i svih sedam članova Sinoda (a ne samo tri, tj. predsjednik i dva člana), to ne bi opet ništa značilo u pravnome smislu, jer po Ustavu Crnogorske pravoslavne crkve niko je nije mogao ukinuti ili pripojiti nekoj drugoj crkvi. A i tako nezakonit akt potpisalo je, od neophodnih četiri, samo tri člana, od ukupno njih sedam. Dakle, zapisnik apsolutno nije bio pravno valjan dokument. Povrh toga, u Ustavu za Knjaževinu Crnu Goru 1905. god. u čl.136 se kaže: „Zabranjuje se svaka radnja, upravljena protiv istočno-pravoslavne crkve u Crnoj Gori“.

Cijeli ton „zapisnika“ s te „šednice“ potpuno je kapitulantski i inferioran spram države Srbije i njenog vođstva. U dijelu „Predmet“, đe se definiše tema „šednice“ – koja je, kako se ističe, „svestrano proučena“ – navedeno je ovo: „Da se nezavisna Srpsko-Pravoslavna Sv. Crkva u Crnoj Gori ujedini s autokefalnom Pravoslavnom Crkvom u Kraljevini Srbiji.“ Očigledan je tu jedan nonsens: Pravoslavna crkva u Crnoj Gori nazvana je Srpskom, a to nije učinjeno sa Pravoslavnom crkvom u Srbiji!?

Iz toga – samo naizgled nebitnog, ali u suštini – izvanredno važnog detalja, pokazuje se potpuno reljefno i jasno kolika je bila potreba za podložništvom, podređenošću i dokazivanjem lojalnosti i bespogovorne odanosti spram srpske sile oličene u vojsci, državi i ckrvi. Na kraju „zapisnika“ s posljednje „sednice“ Sv. Sinoda CPC navode se prave adrese zbog kojih je donijeta odluka o „samoukinuću“ CPC i koje su zapravo i inspirisale, planirale i diktirale cjelokupan tok pokušaja uništenja crnogorske države, crkve i naroda-nacije: „Gornje riješenje ima se dostaviti Njegovom Visokopreosveštenstvu Mitropolitu Srbije g. Dimitriju i Predsjedniku Vlade g. Stojanu Protiću“.

U *Glasu Crnogorca* od 28. X. 1920. povodom smrti mitropolita Mitrofana Bana, objavljeno je: „Na Cetinju je ovijeh dana preminuo poslije mučnog bolovanja bivši crnogorski mitropolit Mitrofan Ban koji je na onakav kukavični i nedozvoljen način izdao svoga kralja, svoju pastvu i junačku Crnu Goru, koja ga je uzdigla na crkveni prijesto Crne Gore, na kome kroz toliko vjekova šedahu viteški mitropoliti-vladari, na čelu sa mučenikom vladikom Danilom i Petrom I -Svetim, koji pred nikakvim nasiljem i opasnošću ne ustuknuše, niti pred ništavnošću života glavu prikloniše, nego slavno hrvaše u odbranu časti, slobode i prava Crne Gore, vječitijem životom žive... Crnogorski narod neće dozvoliti, da ubuduće više nijedan poglavar Crnogorske crkve pođe putem Mitrofana Bana“.

U knjizi *Srpski zločini u Crnoj Gori*, izdatoj od strane Kraljevske Crnogorske štamparije u Rimu 1921. g. stoji: „Mitropolit crnogorski (Mitrofan Ban) umro je koncem mjeseca septembra 1920. u 76. godini na Cetinju. Na samrtnom času izjavio je, da je u decembru 1918. pod prijetnjom smrti od strane Srba priznao aneksiju Crne Gore Srbiji i da je ovu izjavu učinio grofu Salisu, izaslaniku Vel. Britanije za anketu u Crnoj Gori. Potonje riječi mitropolitove su bile dirljivi apel na Kralja i narod crnogorski, tražeći da mu oprostite ono što je i sam smatrao izdajstvom svoje otadžbine.“ (R. Perović : 2008.)

Mitropolit i budući patrijarh SPC, dr Gavriilo Dožić, jedan od članova Sv. Sinoda CPC koji su joj potpisali “smrtnu presudu”, u pismu Marku Petroviću-Njegošu iz Nikšića od 19. 11. 1921. – razočaran postupcima vlasti nove države-Kraljevine SHS i što se “vodi igra sa pravima uglednijeh i zaslužnih ljudi” – na kraju rezignirano zaključuje: “Čisto mi je došlo da bačim sve i da idem na ona dva rala očevine u Moraču, pa makar čuvao ovce, ako ih bude bilo. Više mi se dosadilo i vidim, da za Crkvu i svještenstvo ne mogu učiniti ništa, pa se bolje skloniti, da bar ne nosim ime grobara Crnogorske crkve”. No, bilo je već kasno i ponio ga je!

Pošto Crna Gora 1918. godine nije ušla u sastav nove, jugoslovenske države, onako kako je propisivalo njeno ondašnje i u daljnjem kontinuitetu stalno trajujuće punovažno pozitivno pravo, već isključivo jednostranom voljom Srbije, srpske vojske i njenih ratnih saveznika, oružanom prinudom i golom silom, tj. njihovom faktičkom vlašću, jasno je da nikakvu važnost, vrijednost, legalnost i legitimnost ne može imati ni bilo koja posljedica ili pak odluka nekog organa, bilo svjetovnog ili vjerskog, koja proizilazi ili se poziva na pravno neutemeljen i ništavan izvor „ujedinjenja“, a to je svakako tzv. Velika podgorička skupština. Ako je njena odluka o prisajedinjenju Crne Gore Srbiji slučaj poznat u pravu kao pravni akt inexistant (akt koji ne postoji), takav je onda i bilo koji drugi akt ili odluka koje slijede iz njega. To se odnosi kako na „odluku“ Sv. Sinoda o „samoukinuću“ sopstvene autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve i „ujedinjenju“ u autokefalnu Srpsku pravoslavnu crkvu, tako i na dekret regenta Aleksandra iz 1920. godine o ukidanju CPC.

Poništiti dekret regenta Aleksandra Karađorđevića o ukidanju CPC iz 1920. godine

Prije nego što je 17. juna 1920. godine regent Aleksandar donio riješenje i proglas o ujedinjenju „svih pravoslavnih crkvenih oblasti“ u Kraljevstvu SHS, što je praktično značilo i

ukidanje CPC, održan je 13/26. maja 1919. godine „zbor svih srpskih pravoslavnih arhijereja iz Kraljevstva SHS“. Tom prilikom donijeta je odluka o jedinstvu „svih Srpskih pravoslavnih crkvenih oblasti“. U dekretu regent Aleksandar se poziva, između ostaloga, i na ovu “Odluku Druge Konferencije Arhijereja Ujedinjene Srpske pravoslavne crkve od 13/26. maja 1919. godine, u predmetu ujedinjenja Srpske pravoslavne crkve: Izriče se duhovno, moralno, i administrativno jedinstvo svih Srpskih pravoslavnih crkvenih oblasti, koje će se jedinstvo definisati i urediti svojim putem kada se ceo Arhijerejski Sabor Ujedinjene Srpske Crkve kao jedno nezavisno (autokefalno) telo sastane pod predsedništvom svoga patrijarha. Dotle se ovo ujedinjenje ima izraziti u jednom privremenom odboru episkopa, izabranom od ove episkopske konferencije...” Vidi se da ta odluka ujedinjuje „sve Srpske pravoslavne crkvene oblasti”, a Crnogorska pravoslavna crkva nije bila neka, tj. jedna od više pravoslavnih crkvenih oblasti u sastavu Srpske pravoslavne crkve, već je bila nezavisna, samostalna, autokefalna pravoslavna crkva, koja je imala na teritoriji suverene države Crne Gore svoje sopstvene dvije pravoslavne crkvene oblasti (Cetinjsku arhiepiskopiju i Zahumsko-rasijsku eparhiju, a od 1913. godine i Pečku eparhiju), svoje organe na čelu sa Svetim Sinodom i odgovarajuća zakonska akta, među kojima i Ustav Sv. Sinoda i Ustav pravoslavnih konsistorija u Knjaževini Crnoj Gori. Crnogorska crkva je 1909. godine donijela samostalno i Zakon o parohijskom svještenstvu u Knjaževini Crnoj Gori. Prema tome, ta odluka „zboru svih srpskih pravoslavnih arhijereja iz Kraljevstva SHS“ je takođe bila nelegalna i nelegitimna što se tiče autokefalne Crnogorske crkve. Ona se naprosto ni po čemu nije mogla odnositi na Crnogorsku crkvu, tako da je sa njenog gledišta ta odluka nepostojeća, inexistent, pa kao takva ne može ni proizvoditi bilo kakve posljedice po CPC.

Isti je slučaj i s aktom regenta Aleksandra kojim se praktično „ukida“ Crnogorska crkva. U *Glasniku*, službenom listu

Ujedinjene Srpske pravoslavne crkve od 14. jula 1920. godine, objavljena je odluka Aleksandra Karađorđevića, donešena 17. juna 1920. godine, o „Ujedinjenju svih pravoslavnih crkvenih oblasti u Kraljevstvu SHS“. Odluka glasi: „U ime Njegovog Veličanstva Petra i po milosti Božjoj i volji Narodnoj Kralja Srba, Hrvata i Slovenaca Mi Aleksandar Naslednik Prestola – Na predlog Zastupnika Našeg Ministra Vera, Našeg Ministra Prosvete, a po saslušanju Ministarskog Saveta i saglasno sa odlukom zbora svih srpskih pravoslavnih arhijereja iz Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca od 13/26. Maja 1919. godine, rešili smo i proglašujemo: Ujedinjenje svih pravoslavnih crkvenih oblasti u Kraljevstvu Srba, Hrvata i Slovenaca, a naime: Arhiepiskopije beogradske i Mitropolije Srbije, Arhiepiskopije Karlovačke i Mitropolije srpske sa dalmatinskim episkopijama dalmatinsko-istrijskom i bokokotorskom, Arhiepiskopije Cetinjske i Mitropolije Crne Gore, Brda i Primorja, Mitropolija Skopske, Raško-prizrenske, Veleško-debarske, Pelagonijske, Prepsansko-ohridske, Strumičke, jednoga dela Mitropolije Vodenske, Episkopije Poleanske, Mitropolija Bosne i Hercegovine-Dabro-bosanske, Hercegovačko-zahumske, Zvorničko-tuzlanske, Banjalučko-Bihaćske, – u jednu Avtokefalnu Ujedinjenu srpsku pravoslavnu crkvu Kraljevstva Srba, Hrvata i Slovenaca. Zastupnik Našeg Ministra Vera, Naš Ministar Prosvete, neka izvrši ovaj Ukaz. Aleksandar, s. r.“

Odlukom Svetog Arhijerejskog Sinoda Vaseljenske patrijaršije br. 2056 od 19. marta 1920. g. se „priznaje proglašeno ujedinjenje Crkava Srpske, Crnogorske i Karlovačke, kao i dviju dalmatinskih eparhija.“ O tome se zvanično nalazi podatak u Glasniku SPC od 14. oktobra 1920. g., đe piše da Carigradska patrijaršija „priznaje proglašeno ujedinjenje autokefalnih Crkava Srpske, Crnogorske i Karlovačke, kao i dviju dalmatinskih eparhija“. SPC je od Carigradske patrijaršije dva puta anatemišana, jer je njena „autokefalnost nekanonski ustanovljena“

(Novak Kilibarda: 2010). Formalno je priznata 1879. Dakle, tek nakon proglašenja samostalne i nezavisne srpske države na Berlinskom kongresu, što je još jedna potvrda pravoslavnog principa o poklapanju nezavisne države i samostalne, nacionalne autokefalne crkve u okviru njenih granica.

Povodom proglašenja tadašnjeg mitropolita Srbije Dimitrija Pavlovića patrijarhom Srpske patrijaršije, u *Glasniku*, Službenom listu Srpske pravoslavne patrijaršije br. 1., g. I, od 1/14. oktobra 1920. na strani 102 piše: „Slično tome postupalo se i kod osnivanja nacionalnih autokefalnih oblasti u svima pravoslavnim državama. Tako su uzdignute katedre na stupanj autokefalne arhiepiskopije u prestonim Srbiji, na Cetinju za crkvu u Crnoj Gori, u Bukureštu za Rumuniju, u Sofiji za Bugarsku, a u Rusiji dignut je arhijerejski presto druge prestonice u Moskvi na stupanj patrijaršije.“ Iz toga zvaničnog istorijskog dokumenta Srpske crkve vidi se da nema nikakvu činjeničnu osnovu njeno sadašnje, dakle, aktuelno zalaganje i tvrdnja, izrečena povodom nedavne posete ukrajinskog patrijarha Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi, da ne postoje nacionalne pravoslavne crkve, već samo jedna jedina, apostolska pravoslavna crkva. U zvaničnom biltenu SPC, kao što smo videli, apodiktički se ističu “nacionalne autokefalne oblasti u svima pravoslavnim državama”, pa se poimenice nabrajaju grčka, srpska, crnogorska, rumunska, bugarska i ruska pravoslavna nacionalna crkva. I to je još jedan insajderski dokaz i priznanje same Srpske crkve da je 1918., odnosno 1920. godine, od strane srpske države (Kraljevine Srbije, Kraljevine SHS) i tada novouspostavljene srpske patrijaršije, nasilno i nezakonito ukinuta autokefalna, legalna i legitimna, nacionalna Crnogorska pravoslavna crkva, u to vrijeme priznata od svih nacionalnih, autokefalnih, pomjesnih pravoslavnih crkava (pa čak i od strane same dotadašnje Srpske mitropolije u Beogradu). Nakon uspostavljenja i obnove suverene i međunarodno priznate crnogorske države, dakle, postoje svi legalni i

legitimni istorijski, pravni, državni, crkveni i kanonski preduslovi da se uspostavi i obnovi pređašnje stanje i u pogledu statusa autokefalne nacionalne pravoslavne Crnogorske crkve u državi Crnoj Gori.

Kao što odluke tzv. Podgoričke velike skupštine i Sv. Sinoda CPC iz 1918. godine potpadaju pod pravni akt inexistant (akt koji ne postoji), isti je slučaj i sa aktom regenta Aleksandra Karađorđevića o ukinuću autokefalne CPC i njenom “ujedinjenju” u autokefalnu SPC. Zato i taj akt regenta Aleksandra treba da se poništi i “odbaci i negira kao nešto što nije ni bilo, i, radeći tako, ne vrši se nikakvo nasilje ni prema kome...To je dužnost svih onih u čijim rukama se nalazi zaštita prava i zakonitosti.”

Autokefalna pravoslavna mitropolija ili Crnogorska pravoslavna crkva

SPC tvrdi da „ni u crkvenim ni u državnim arhivama do 1918. godine ne postoji dokument iz koga bi se vidjelo da je mitropolija Crnogorsko-primorska imala naziv ‘Crnogorska pravoslavna crkva’“. Izgleda da ni iz Srpske pravoslavne crkve više niko ne negira da je Crnogorska pravoslavna crkva (bila i ostala) – autokefalna, jer je takvih dokumenata, čak i iz arhiva same SPC, toliko da je to očigledno. A što se tiče naziva *Crnogorska pravoslavna crkva*, negiranje da je on postojao bez ikakvoga je smisla i značaja. Ipak, iza te tvrdnje stoji nepromijenjeni stav SPC o nepriznavanju crnogorskoga naroda i nacije, crnogorske države te nacionalne, crnogorske pravoslavne crkve, tj. pravoslavne crkve crnogorskoga naroda – Crnogorske pravoslavne crkve. No, i ovđe idemo redom.

Naučna literatura i dokumenta istorijske, državno-pravne i crkveno-pravno-kanonske provenijencije, i to Crnogorske crkve, Srpske crkve, Carigradske patrijaršije, Ruske crkve, itd, pokazuju da je crnogorska crkva bila potpuno samostalna i

autokefalna u okviru slobodne i suverene crnogorske državne teritorije, tj. da je bila jednaka i apsolutno ravnopravna sa svim drugim samostalnim, autokefalnim pravoslavnim crkvama i da nije ni u kom pogledu zavisila ni od jedne druge crkve – ni od Srpske, ni od Ruske, ni od Carigradske patrijaršije, već da su je isključivo za sve njih vezivali samo „mir i ljubav“. Ovdje se mogu navesti jedino bitna dokumenta, a i od tih samo neka, što je sasvim dovoljno da se vidi da je riječ o autokefalnoj pravoslavnoj crkvi i to pod punim nazivom Crnogorske pravoslavne crkve. Autokefalnost CPC i njen puni naziv – „Crnogorska pravoslavna crkva“ (koji se od strane SPC u Crnoj Gori, kako vidimo, apodiktički negira), dvije su strane jednoga istog pitanja, naime, objektivne činjenice i istine za Crnogorsku pravoslavnu crkvu, crnogorsku državu i crnogorski narod, te za ukupnu domaću i međunarodnu javnost i sve dobronamjerne ljude, na jednoj, i subjektivnog problema i neprihvatanja za Srpsku pravoslavnu crkvu u Crnoj Gori i SPC u cjelini.

Proces uobličavanja i izgradnje stvarne autokefalnosti CPC počinje ustanovljenjem crnogorske „teokratske“ državne vlasti oko 1500 g. „Veoma je važna činjenica da je mitropolit, od napuštanja zemlje potonjega Crnojevića, birao i postavljao Opšternogorski zbor. Ima više dokumenata u kojima crnogorski mitropoliti ističu legitimitet svoje vlasti, koju su dobili iz ruku dinastije Crnojevića“. (Dr Danilo Radojević: 1991). Crnogorska „teokratija“, tj. principat ili vladikat, bila je „jedinstveni primjer u svijetu, posebno u pravoslavlju. Već i ta istorijska činjenica je dovoljna za punu posebitost i zasebitost, odnosno samostalnost CPC“. (Sreten Zeković: 1997).

CPC, tj. Crnogorska mitropolija postala je „konačno autokefalna“ poslije bitaka u Lješkolju (1603/4) i u Kosovu Lugu (1612), u kojima su Crnogorci, predvođeni mitropolitom Ruvimom II Boljevićem, porazili tursku vojsku. (Ibid., str. 36). U vrijeme vladike Danila Rusija priznaje stvarnu autokefaliju CPC.

Jačanje oslobodilačke borbe crnogorskoga naroda, crnogorske države i autokefalije CPC, nastavila se i u doba ostalih vladika i vladara iz dinastije Petrović-Njegoš. Petar I Petrović potpisivao se kao „črnogorski mitropolit“, tako su ga oslovljavali i strani vladari, a u jednom pismu iz 1819. godine navodi: da u „Stanjeviću... postoji... jedan srednjevjekovni manastir, koji su moji pretšasnici davno sagradili na sopstvenom zemljištu ove nacionalne crkve; - drugo: da se pomenuti manastir ne nalazi na cesaro-kraljevskom imanju, nego na našem crnogorskom području“. Njegoš u ugovoru o prodaji manastira Stanjevići 1839. g. spominje „za sebe za njihove pretnike i nasljednike i za onijeh koji prikazivaju Naciju Crnogorsku i istu Naciju“. (R. Perović: 2008). U Dptih Ruske pravoslavne crkve iz 1850. godine uvrštena je Crnogorska mitropolija kao autokefalna crkva. Dr Nikodim Milaš (1845-1915), kanonist i crkveni velikodostojnik Srpske pravoslavne crkve, u svojoj knjizi *Pravoslavno crkveno pravo* ističe: „Po katalogu Carigradske patrijaršije, izdanom u aprilu 1855. godine, postojale su sljedeće pomjesne crkve sa svojom samostalnom upravom (autokefalne): 1. Carigradska, 2. Aleksandrijska, 3. Antiohijska, 4. Jerusalimska, 5. Kiparska, 6. Ruska, 7. Karlovačka, 8. Sinajska, 9. Crnogorska i 10. Crkva u Kraljevini Grčkoj.“

Pravnik svjetskog ugleda Valtazar Bogišić, prije utemeljenja ustavno-pravne osnove CPC, sproveo je naučnu anketu o njenom statusu i položaju:

„1. Crnogorska crkva drži li se avtokefalna, a ako ne, pod čijom jurisdikcijom stoji, pod patrijarhatom carigradskim ili pod Svjatimim Sinodom peterburžskim?

CG. (Crna Gora, nap. G. S.) Posve avtokefalna i osobenu jerarhiju ima.

H. (Hercegovina, nap. G. S) Pod patrijaršijom carigradskom, dakle nije avtokefalna.

2. Stoji li crnogorska crkva u kakvu odnošaju međusobnih darova s Sinodom peterburžskim ili s Patrijaršijom carigradskom?

Daje li ovomu posljednjemu kakvu godišnju potporu kao što daje Srbija i Grčka? Ima li još kakav drugi odnošaj među njima?

CG. Uzajamnosti nema, nego samo što Sinod šalje kad-kad na ime priloga crkvene utvariu, knjiga, odežda itd. što čine iz Rusije često i pojedini ljudi. Car Pavle Petrovič naznači godišnju pomoć Manastiru cetinskome od 1000 cekina. Šalju i sada taj prilog i od kad je crkovna uprava prešla k. g. mitropolitu šalju njemu, a prije je primal i to crnogorska vlada.

Carigradskomu patrijarhu niti je kad što davala crnogorska crkva niti sad daje, niti joj (je) ko što u to ime iskao niti ište. Nema nikakva drugoga odnošaja, osim što se u novije vrijeme vladike crnogorske posvećuju u Petrogradu.

3. A u kome je odnošaju crnogorska crkva sa srpskom patrijaršijom u Karlovcima, a u kakvu s mitropolitom beogradskim, s bugarskim eksarhatom i s drugim avtokefalnim crkvama?

CG. Nema zvanična odnošaja nikakva, nego mir i ljubav“. (V. Bogišić: 1999.)

Mitrofan Ban, „Mitropolit crnogorski i brdski“, kako je na naslovnoj stranici istaknuto, preveo je 1896. godine, a cetinjska Državna štamparija objavila, s ruskoga knjigu *Sedam tajna Novoga zavjeta od episkopa Silvestra*. Crnogorski mitropolit je 1901. godine napisao Kratki crkveni ustav za sveštenike i učenike Bogoslovsko-učiteljske škole po Mihailovskom i Nikolajeviću”. Najviši pravni akt jedne crkve mogao je donijeti samo poglavar autokefalne pravoslavne crkve što je Mitrofan Ban i bio. U Enciklopediji *Slavari* (Sankt Peterburg, 1903.) stoji: „Crnogorska crkva je samostalna (avtokefalna)“. A enciklopedija *Britanica* (Encyclopedia Britannica) donosi ne samo podatke o autokefalnoj Crnogorskoj crkvi, već i o, u kontekstu crnogorskog jezika, literarnoj kulturi u svještenstvu začetoj u Obodskoj štampariji. U njenom jedanaestom izdanju iz 1911. g. u pododjeljku o religiji u Crnoj Gori piše: „Crnogorska pravoslavna crkva je autokefalna grana Istočnog pravoslavlja.

Godine 1884. ova Crkva je i formalno odbranila svoju nezavisnost od pretenzija ruskog Sinoda“. U tekstu o jeziku u Crnoj Gori pak: „Crnogorski jezik je praktično identičan sa Srpsko-Hrvatskim: on demonstrira određene dijalektičke varijacije i pozajmljuje do određene mjere i iz Turskog i Italijanskog. Postojeći rukopisi i štampane knjige, prije svega psaltiri i jevanđelja, svjedoče o periodu literarne kulture u svještenstvu tokom perioda štamparije na Obodu. Ona je uspostavljena 1493. godine, svega nekoliko godina nakon što je Cahton uspostavio svoju prvu štampariju u Westminsteru. Uništena je od strane Turaka 1566. godine, nakon što je razaslala kopije jevanđelja u sve Slovenske zemlje“. (R. Perović : 2008.)

U članu 1. Ustava Svetoga Sinoda u Knjaževini Crnoj Gori iz 1903. kaže se: „Avtokefalna pravoslavna Mitropolija u Knjaževini Crnoj Gori, kao član jedine, svete, katoličanske i apostolske crkve, kojoj je pastironačelnik i glava Gospod i Bog naš Isus Hristos, čuva i održava jedinstvo u dogmatima i kanoničkim ustanovama sa svima drugima pravoslavnim, avtokefalnim crkvama, i ovo će jedinstvo ona čuvati i održavati do vijeka.“ O autokefalnosti Crnogorske pravoslavne crkve govore i članovi 2. i 15. pomenutoga Ustava. U „Ustavu za Knjaževinu Crnu Goru“ 1905. g. u članu 40. piše: „Državna vjera je u Crnoj Gori istočno pravoslavna. Crnogorska je crkva autokefalna. Ona ne zavisi ni od koje strane Crkve, ali održava jedinstvo u dogmama s istočno pravoslavnom Vaseljenskom crkvom. Sve ostale priznate vjeroispovijesti slobodne su u Crnoj Gori.“

U knjizi *Pedeset godina na prestolu Crne Gore 1860-1910* (1910) piše: „Godine 1888. Mitropolit Mitrofan bio je izaslan od Knjaza Gospodara kao predstavnik Crnogorske crkve u Rusiju, u Kijev, da prisustvuje velikom slavlju ruskom – slavlju devetstogodišnjice primanja Hrišćanstva, i tom prilikom je, na dan 15. jula, služio službu Božju zajedno sa kijevskim mitropolitom Platonom i beogradskim Mihailom“. (Dr Lazar Tomanović,

reprint, *DOB*, 1997.). Povodom dvadesetpetogodišnice arhijerejske službe mitropolita Mitrofana Bana, 1910. godine, u čestitki Antonija, mitropolita petrogradskog, želi se „dobro Crnogorske crkve“, carigradskog patrijarha Joakima da „Gospod... podari... darove... svetoj Crnogorskoj crkvi“, a arhiepiskop beogradski i mitropolit Srbije Dimitrije Pavlović, upućuje pozdrave „dragoj nam bratskoj Crnoj Gori“ i ističe da „Srpska crkva kao sestra i po vjeri i narodnosti dijeli radost Crnogorske crkve“. Ustavno-pravna i crkveno-kanonska autokefalija CPC se istorijski samouobličila, dovršila i zaokružila do 1910. g., jer je to bio „obavezan preduslov i priprema za Kraljevinu“. (S. Zeković: 1997).

Carigradska patrijaršija je 19. februara 1922. izdala tomos, u kojemu se „priznaje proglašeno jedinstvo autokefalnih crkava: Srpske, Crnogorske i Karlovačke, kao i dviju dalmatinskih eparhija“. Kao što je očigledno iz svih tih dokumenata različitog izvora i porijekla, nepobitna je istorijska, pravna i crkveno-kanonska činjenica da je Crnogorska pravoslavna crkva djelovala kao autokefalna i apsolutno nezavisna i ravnopravna u odnosu sa svim drugim pravoslavnim crkvama i to pod svojim punim nazivom kao Crnogorska pravoslavna crkva. Toliko što se tiče kanona!

Tzv. „Pravoslavnu crkvu u Crnoj Gori“ čine četiri eparhije Srpske pravoslavne crkve

To da je Mitropolija – o kojoj govore Bogišić, Ustav Sv. Sinoda CPC, Ustav Knjaževine Crne Gore, Nikodim Milaš i mnogo drugi istaknuti pojedinci, dokumenti i istorijski izvori – stara, prava, istinska, autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva, za razliku od sadašnje „Mitropolije“ crnogorsko-primorske SPC, koja je obična, jedna od više njih, eparhija Srpske pravoslavne crkve, a ne nikakva Mitropolija, dokazuju i odluke same Srpske

crkve. Posebna ona kojom je SPC 2006. odmah nakon obnove suverenosti crnogorske države, formirala – a tek ove, 2010. javnosti obznanila – „novu“ crkvenu organizaciju u Crnoj Gori, tzv. „Pravoslavnu crkvu u Crnoj Gori“. To je još jedan pokazatelj da čitava Crna Gora potpada pod jurisdikciju SPC kao vjerske organizacije čije je sedište van nje. Takođe, i dokaz da nema govora da je makar jedan dio teritorije Crne Gore pod duhovnom jurisdikcijom matične pravoslavne crkve sa sedištem na Cetinju u liku tzv. „Crnogorsko-primorske mitropolije“, kao tobože samostalne i „nezavisne“ od SPC. Kako je ustanovljena ta „nova“ crkvena organizacija, koju čak ni SPC više ne spominje i koja joj je potrebna samo u funkciji da zametne tragove njene nečiste savjesti prema Crnoj Gori i sačuva uzurpirano i oteto materijalno-duhovno bogatstvo crnogorske države?

Episkopi Srpske pravoslavne crkve čije eparhije pokrivaju područje Crne Gore održali su sednicu svog Savjeta. Zatražili su da se Mitropolija crnogorsko-primorska i druge eparhije s ovog kanonskog područja SPC ubuduće nazivaju samo – Pravoslavna crkva u Crnoj Gori. Odluka glasi: „Pravoslavnu crkvu u Crnoj Gori sačinjavaju eparhije Srpske pravoslavne crkve: Mitropolija crnogorsko-primorska i eparhije Budimljansko-nikšićka, Zahumsko-hercegovačka i Mileševska“. Što će sad reći oni koji su „argumentovano“ dokazivali da pravoslavnu crkvu u Crnoj Gori ne treba doživljavati kao Srpsku pravoslavnu crkvu, već kao „Mitropoliju crnogorsko-primorsku“? Gostujući na TV IN, u emisiji *Živa istina*, aktuelni Predsednik Crne Gore izjavi da izgleda jedino on i mitropolit Amfilohije „Cetinjsku mitropoliju“ zovu „Crnogorsko-primorska mitropolija“, a svi ostali „mitropolijom“, tj. eparhijom SPC.

Međutim, iako je to tačno zapazio, Predsednik Crne Gore nije iz toga do sada, nažalost, izvukao zaključak da je „nešto trulo“ u „Crnogorsko-primorskoj mitropoliji“, već i dalje nastavlja, „ničim izazvane“, srdačne „susrete bliske vrste“ sa SPC. Jer,

kako sa stanovišta jedne suverene i međunarodno priznate države objasniti da jedan dio njene teritorije (ako se Mitropolija crnogorsko-primorska tretira kao eparhija SPC, kao što i piše u prethodno citiranoj odluci i što jeste fakat, onda je u pitanju čitava Crna Gora), potpada pod jurisdikciju vjerskih organizacija čije je sedište van nje? Riječ je o Zahumsko-hercegovačkoj i Mileševskoj eparhiji Srpske pravoslavne crkve iz Bosne i Hercegovine i Srbije. Aktuelni crnogorski Predsednik bi se mogao i morao ugledati na kralja Nikolu koji 1878. g., u pismu Štrosmajeru da posreduje kod Svete Stolice za obnovu Barske arcibiskupije, navodi sljedeće: „Crna Gora, kao priznata nezavisna država, ne bi mogla podnositi da joj jedan dio državljana, ma i samo u duhovnom pogledu, zavisi od jedne vlasti koja se ne nalazi u njezinoj granici...“ Današnja Crna Gora, iako je u istom rangu, dakle, suverena, vidimo, može „podnositi“ i to o čemu govori kralj Nikola. Sve zavisi od toga ko joj je na čelu!

Odluka episkopa Srpske pravoslavne crkve čije eparhije pokrivaju područje Crne Gore o “ustanovljenju” Pravoslavne crkve u Crnoj Gori, naišla je na veliko zanimanje javnosti. Srpski istoričar Čedomir Antić iz Beograda tu odluku vidi kao predvorje budućnosti u kojoj „više neće biti riječi o mitropoliji ili arhiepiskopiji SPC“. Po njemu, „Pravoslavna crkva u Crnoj Gori predstavlja buduću autokefalnu crnogorsku pravoslavnu crkvu“.

Na optužbe i sumnje da polako pripremaju „secesiju“ od „majke crkve“, čelnici SPC u Crnoj Gori to energično demantuju. Iz „matice“ im, međutim, poručuju: „To su, ipak, samo stavovi – reči koje ostaju zapisane – a dela su ta koja daju konačan odgovor.“ D(j)ela su pretočena u činjenice koje smo ovde iznijeli. Krajem druge i početkom treće decenije dvadesetog vijeka nestala je autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva i suverena crnogorska država, a pokušalo se zatrijeti ime crnogorskog naroda. Pokazalo se da je sudbina Crnogorske pravoslavne crkve neodvojiva od obnove njene crnogorske države i njenog crnogorskog naroda.

Ne priznajući teritorijalnu cjelovitost i međunarodno priznanje Crne Gore, ne poštujući crnogorsku istoriju, naciju, crkvu, smatrajući da je ona privremena, prolazna država, predstavnik SPC u Crnoj Gori Velibor Džomić kaže da su „Mitropolija i ostale eparhije u Crnoj Gori nastale mnogo prije Crne Gore i njihove granice nikako ne mogu da budu po linijama koje datiraju od Drugog zasijedanja AVNOJ-a 1943. godine u Jajcu.“

Primjećuje se da Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori kontinuirano sprovodi „reforme“ kad je riječ o svom organizacionom ustrojstvu. Jedno vrijeme se insistiralo na Mitropoliji crnogorsko-primorskoj, kasnije se ona „popunila“ sa nekoliko eparhija, a već od početka „dopunila“ (a to znači i državna teritorija Crne Gore van jurisdikcije Mitropolije) s eparhijama čije je sedište izvan naše zemlje. Ali nikako da „Pravoslavna crkva u Crnoj Gori“ obuhvati čitavu državnu crnogorsku teritoriju – bez pomoći sa strane, tj. iz centara van nje – onako kako je bilo u okviru autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve koja je imala svoje sedište u Crnoj Gori, u Cetinjskom manastiru i u čijoj je samostalnoj nadležnosti bila cjelokupna vjerska organizacija i vjerski život u zemlji. Naravno, to nije ni moguće kad se radi o Srpskoj pravoslavnoj crkvi, odnosno sadašnjoj njenoj „Mitropoliji“ - eparhiji Crnogorsko-primorskoj. Iz prostoga razloga: sedište i glava, autokefalija Srpske crkve je u Beogradu, u državi Srbiji. Kleronacionalistički krugovi i u Srpskoj crkvi i u državi Srbiji stalno sanjaju o obnovi osvajačkog i imperijalnog Dušanovog carstva. Događaji iz 1918-1920. tj. prisajedinjenje Crne Gore Srbiji, ukidanje CPC i vaspostavljanje Patrijaršije u Beogradu, za SPC, kako je dobro primijetio dr Branko Petranović, „bilo je ispunjenje Dušanovog zavjeta“. Upravo zbog toga, kakva god bila reorganizacija pravoslavne crkve u Crnoj Gori pod jurisdikcijom SPC, koju ona s vremena na vrijeme vrši, rezultat je uvijek isti: negiranje autokefalnosti Crnogorske crkve, crnogorske nacije, crnogorske kulture, crnogorskog jezi-

ka, crnogorskog multikonfesionalnog, multietničkog, multikulturalnog interkulturalnog bića, suverene i međunarodno priznate države Crne Gore.

Očigledno je da svi istorijski, državno pravni i crkveno pravni dokumenti pokazuju da tzv. „Pravoslavna crkva u Crnoj Gori“ nije i niti može postati nekadašnja (nasilno ukinuta od strane vojske Kraljevine Srbije-Kraljevine SHS i SPC) i sadašnja autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva koja je obnovljena na istorijskim, crnogorskim suverenim državno pravnim i autokefalnim crkveno kanonskim temeljima CPC i pravoslavnoj tradiciji svog prethodnog viševjekovnog postojanja.

Prava crnogorska Mitropolija je Crnogorska pravoslavna crkva, a „Mitropolija“ vladike Amfilohija (ili ova najnovija prevara, u liku odluke SPC, o ustanovljenju tzv. „Pravoslavne crkve u Crnoj Gori“, što je još jedno, insajdersko, priznanje da je čine nekoliko eparhija srpske crkve), samo je fingiranje i falsifikat Crnogorske crkve o kojoj govore i potvrđuju je u njenoj istini i autentičnosti brojni i raznovrsni istorijski, državni, pravni i crkveno kanonski dokumenti.

*Crnogorsko-primorska „mitropolija“ SPC je
falsifikat autokefalne Crnogorske mitropolije i crkve*

Zato svakako treba i više puta podvući da Crnogorska pravoslavna crkva (ili kako u odluci regenta Aleksandra iz 1920. piše: „Arhiepiskopija Cetinjska i Mitropolija Crne Gore, Brda i Primorja“), i istorijski i aktuelno, nema niti može imati bilo kakav kontinuitet ili vezu sa sadašnjom tzv. Mitropolijom crnogorsko-primorskom (ustanovljenom opet aktom kralja Aleksandra iz 1929. g. kao samo jednom od mnogih eparhija SPC, suštinom i bićem bez ikakve veze s imenom „Mitropolije“, tj. nekadašnje autokefalne Crnogorske crkve), koja uopšte ne pokriva cijelu državnu teritoriju Crne Gore.

U Ustavu SPC iz 1931. g., u članu 12, pod brojem 20, „navedena je među djelovima Srpske pravoslavne crkve i ‘Crnogorsko-primorska eparhija sa sedištem na Cetinju’. U Ustavu Srpske pravoslavne crkve iz 1957. godine, sa svim izmjenama i dopunama do 1985. godine, u članu 14. položaj Crnogorsko-primorske eparhije Srpske pravoslavne crkve, čiji arhijerej nosi titulu mitropolita, regulisan je na istovjetan način kao u Ustavu iz 1931. godine“. (Novak Adžić: 2010.). Svi ti akti SPC, dakle, nemaju bitnog značaja, jer se, i od 1920. do 1929., kao i sve do danas, od strane uzurpatorske SPC ne poštuje državna teritorija Crne Gore, pa je ona, između ostalog, ispresijecana vjerskim nadležnostima, kako unutar nje tako i van državnih granica, od strane raznih srpskih eparhija, kako tzv. Crnogorsko-primorske „mitropolije“ tako i drugih sada novih, suverenih država s prostora bivše SFRJ.

Sadašnja Crnogorsko-primorska „mitropolija“ SPC nije ona nekadašnja CPC, već samo jedna od mnogih eparhija SPC. Nazvana je „mitropolijom“ isključivo radi istorijske prevare i obmane, ne bi li se kako zatrlo šecanje na autokefalnu Crnogorsku (pravoslavnu) crkvu. Zato SPC falsifikuje svoju cetinjsku ispostavu – „Mitropoliju“, kao nekadašnju autokefalnu CPC, tj. Avtokefalnu pravoslavnu Mitropoliju u Crnoj Gori ili autokefalnu Arhiepiskopiju cetinjsku i Mitropoliju Crne Gore, Brda i Primorja (samo, naravno, bez pominjanja autokefalije i crnogorstva!), a sadašnju (i vazdašnju, jer je nasilno i nepravedno ukinuta), Crnogorsku pravoslavnu crkvu kao „sektu“. Crnogorska pravoslavna crkva je, podšetimo se, obnovljena na Lučindan 1993. godine.

I „epizoda“ s formiranjem „Pravoslavne crkve u Crnoj Gori“ pokazuje da se u „sporu“ između CPC i SPC uopšte ne radi o pitanju autokefalnosti – i tobože o tome da li će ili ne SPC „dopustiti“ autokefalnost CPC ili će možda sadašnja „Mitropolija“ - eparhija SPC dobiti autokefalnost (što je u biti

pseudoproblem kao što je ranije bio i da li će se Crna Gora „odvojiti“ od Srbije i osamostaliti) – već o klasičnom uzurpatorskom, nasilnom, nelegalnom i nelegitimnom činjenju Srpske pravoslavne crkve, ali i nekadašnje države Srbije i kraljevine SHS (Jugoslavije) prema državi Crnoj Gori i autokefalnoj Crnogorskoj crkvi.

Srpska crkva agresivno i ekskluzivno poistovjećuje etničko-nacionalnu i vjersku pripadnost, tako da pripadnik nijedne konfesije van pravoslavlja ne može nacionalno biti Srbinom. Ta etnokleronacionalistička politika (udružena sa sličnim konceptima po kojima ako si pravoslavac ne možeš nacionalno biti Hrvat, ili ako si pripadnik islamske vjere ne možeš biti Srbin ili Hrvat), dovela je do krvavog međuetničkog i međuvjerskog rata na prostoru bivše SFRJ i stalno sve više produkuje smanjivanje teritorije i suverene nadležnosti države Srbije koja danas još uvijek nije u potpunosti definisala osnovne attribute svake državnosti: teritoriju, stanovništvo, suverenost. Možda rat te vrste od svih bivših republika Jugoslavije nije pohodio jedino Crnu Goru upravo zbog toga što su na njenom tlu odvajkada egzistirali drugačiji i etnički i vjerski rezoni i što je suživot bio realna životna činjenica u dužem periodu. Ti pozitivni etnički i vjerski procesi u Crnoj Gori koji znače veliki, možda i presudni doprinosi stabilnosti zemlje, učinili su da danas crnogorsku naciju čine ne samo pripadnici pravoslavne, već i islamske i katoličke religije.

Crna Gora je primjer u svjetskim relacijama tolerantnog, demokratskog, civilizovanog i stabilnog međuvjerskog i međunacionalnog suživota za što dobija priznanja od Evropske Unije i cjelokupne međunarodne zajednice. Crnogorska pravoslavna crkva u potpunosti baštini takvu civilizacijsku i interkulturalnu tradiciju i vrijednost, za razliku od Srpske pravoslavne crkve koja je svoju u savremenoj istoriji posebno pogubnu praksu od 1918. godine prenijela i u Crnu Goru. Rezultat takve politike je poražavajući već duže vrijeme, najviše za samu Srbiju, njenu

naciju i crkvu, sve njene građane, ali i za ukupnu stabilnost, bezbjednost, saradnju i evro-atlantske perspektive svih zemalja i naroda u regionu. Crna Gora ima nadasve egzistencijalnu obavezu prema svojim građanima, sadašnjim i budućim generacijama, da svim raspoloživim državnim sredstvima onemogućí na svojoj teritoriji takvu pogubnu kleronacionalističku i velikodržavnu asimilatorsku praksu.

Pokušaj mitropolita SPC Amfilohija 1992. da falsifikuje kanonsku autokefalnost Crnogorske crkve

Videli smo da postoje brojni dokazi i dokumenti iz različitih istorijskih, vjerskih i političkih izvora koji očigledno i činjenično potvrđuju da je CPC bila autokefalna. To dobro zna i mitropolit SPC u Crnoj Gori Amfilohije, pa čak i insajderski priznaje i potvrđuje pokušajem da falsifikuje istorijska dokumenta o autokefalnosti CPC. Naime, on je „na vrijeme“, idući u susret budućim događajima, još 10. juna 1992. uputio pismo tadašnjem ruskom patrijarhu Alekseju II s molbom da se donese „rješenje o nekanonskom i pogrešnom unosu u Diptih Ruske pravoslavne crkve 1850. godine Crnogorske mitropolije kao autokefalne crkve i postojeće u Diptihu opovrgnuti, zato što okolnosti i u našoj svetoj Srpskoj pravoslavnoj crkvi pokazuju da postoje tendencije raskola u Crnoj Gori. Pripadnici autokefalije tzv. Crnogorske crkve pozivaju se isključivo na Diptih iz 1850. godine Ruske crkve, na osnovu kojeg su unijeli u ‘Sintagmu Svetih kanona’ (Ralis ipotlis) naziv ‘autokefalna crnogorska mitropolija’ (1856) između ostalih autokefalnih crkava.“ (R. Perović: 2008). Dakle, mitropolit SPC Amfilohije tražio je da se autentičan i pravovjeran, originalan i izvoran dokument proglasi ništavnim, nepostojećim i falsifikatom u cilju onemogućavanja obnove autokefalnosti Crnogorske crkve. Taj pokušaj falsifikata i negiranja kanonske autokefalnosti

Crnogorske crkve mitropolita Amfilohija je ujedno i njen pravi dokaz, ali i potvrda utemeljenosti „kanonske“ priče Srpske pravoslavne crkve i, nažalost, nekih aktuelnih političkih prvaka Crne Gore. To je i dokaz da bi eventualno proglašenje autokefalnosti sadašnje Mitropolije crnogorsko-primorske SPC moglo biti isključivo politikantska farsa i prevara, bez istorijskog i pravnog utemeljenja.

Na istom „fonu“ negiranja i falsifikovanja autokefalnosti CPC je i nedavno „objašnjenje“ mitropolita Amfilohija pod kojim i kakvim „uslovima“ bi se moglo govoriti o autokefalnosti Crnogorske crkve. Mitropolit SPC Amfilohije, tim povodom, kaže da je kralj Nikola dao autokefalnost crnogorskoj Mitropoliji i da ona nije tražila, a po njemu je trebala, od drugih crkava priznanje autokefalnosti. Tačno je da Crnogorska crkva nije tražila autokefalnost, jer je ona vjekovima bila de fakto autokefalna. I, hronološki gledano, onda joj je to i de jure prihvaćeno i potvrđeno od strane svih pravoslavnih instanci, od Moskve do Carigrada, uključujući tada i Beograd, tj. tadašnju Beogradsku (Srpsku) Mitropoliju. I sada Crnogorska crkva nema potrebu da traži autokefalnost, jer je po svim dokumentima ona dokazana istorijska autokefalna crkva. „...*Kralju Nikoli nije padalo na pamet da traži od nekoga tomos (odobrenje) za već potpuno samostalnu, autokefalnu i od svijeh priznatu CPC*. Da mu je to bilo potrebno, on bi tomos vrlo jednostavno dobio. Stvarno, pravno i kanonsko stanje je bilo takvo da se posebni i novi tomos nije opšte javljao kao pitanje i potrebitost“ (S. Zeković: 1997., podv. S. Z).

Mitropolit SPC Amfilohije dovođenjem u vezu Kraljevine Crne Gore i autokefalnosti pokušava u suštini da pokaže da nema više govora o obnovi ili povraćaju nekadašnje (dakako i sadašnje) autokefalne Crnogorske crkve. Prije svega zbog realne mogućnosti da Srpska crkva na teritoriji države Crne Gore ostane bez znatnih materijalnih dobara, jer se do sada ponašala kao država u

državi. Zato u prilog tome izmišlja hiljadu razloga: te je sada teže doći do autokefalnosti, te ova ili ona crnogorska oblast nije ranije bila u sastavu crnogorske države, odnosno Mitropolije (čime de fakto priznaje da je nekadašnja, istorijska, prava Mitropolija bila Crnogorska pravoslavna crkva, a da „njegova“ sadašnja Mitropolija Srpske pravoslavne crkve to nije i da je falsifikat one stare, ranije i sadašnje, dakle, prave, crnogorske Mitropolije i Crkve – autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve).

Govoreći o „autokefalnosti“ mitropolit Amfilohije ne spominje Crnogorsku pravoslavnu crkvu niti crnogorsku državu niti crnogorski narod, a sve su to subjekti koji se moraju pitati o crkvenim (državnim), materijalnim i duhovnim dobrima i vjerskom kulturnom (državnom) nasljeđu. Međutim, sve i da dođe do „autokefalnosti“ sadašnje „Mitropolije“ SPC, dakle, u okviru Srpske pravoslavne crkve kao „majke crkve“, to ni u kom slučaju ne može biti „buduća autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva“. Najviše što bi to moglo značiti bio bi pokušaj Srpske pravoslavne crkve da se kako-tako sačuvaju – s pravom i legalno „ugrožena“ od strane i crnogorske države i Crnogorske pravoslavne crkve, svih crnogorskih građana i Crne Gore u cjelini kao države, jer njoj sve to pripada – enormna materijalna bogatstva i dobra koja Srpska pravoslavna Crkva u Crnoj Gori decenijama nelegalno i nezakonito prisvaja i pošедуje. U pitanju je zaista posljednja linija odbrane Srpske crkve u Crnoj Gori, jer je proglašenjem Crne Gore kao samostalne države 2006. g. nastupilo vrijeme kad će se teško dalje moći održavati stanje da je Srpska crkva praktično država u crnogorskoj državi, za koju ne važe pozitivni zakoni države Crne Gore.

Sve što je rekao mitropolit Amfilohije povodom mogućnosti proglašenja autokefalnosti sadašnje tzv. Crnogorsko-primorske mitropolije Srpske pravoslavne crkve predstavlja unižavanje Crnogoraca, crnogorske države i njene istorije, časti, slobode i prava Crne Gore, vjekovne borbe brdskih crnogorskih plemena

s današnje teritorije crnogorske države da se ujedine s maticom, „starom“ Crnom Gorom i Cetinjem, kao simbolom – kako navedoše u pismu knjazu Nikoli sa prvog sastanka Svetog sinoda Crnogorske pravoslavne crkve njeni članovi – crnogorske političke nezavisnosti i crkvene autokefalnosti.

Nezavisne državne granice ujedno su i granice autokefalne pravoslavne vjere i crkve

Predstavnici SPC u Crnoj Gori se čude zašto i kome bi to odgovaralo da se granice duhovne jurisdikcije eparhija u XXI vijeku poklapaju s granicama država koje, kako oni ističu, „dolaze i prolaze sa sve granicama i režimima.“ Mitropolit SPC Amfilohije se pita i što ćemo sa „bokokotorskom, pivskom, zahumsko-raškom, Budimljansko-nikšićkom eparhijom?“; jer, veli, one nijesu pripadale cetinjskoj Mitropoliji? Na osnovu odgovarajućih istorijskih, državnih, crkvenih i pravnih dokumenata i kanona, pokazaćemo da ne odgovara činjenicama nijedan dio, nijedan podatak iz tvrdnje mitropolita Amfilohija. Analiziraćemo od strane SPC neprihvaćeni i u praksi nerealizovani, temeljni pravoslavni stav da su nezavisne državne granice ujedno i granice autokefalne crkve, kao i da li su pojedini djelovi teritorije crnogorske države istorijski bili van duhovne jurisdikcije crnogorske Mitropolije.

Na sva ta pitanja je već odavno odgovoreno u pravoslavnoj tradiciji i pravilu poistovjećivanja granica nezavisnih državnih i autokefalnih crkvenih jurisdikcija (nacija, država, crkva), ali i u slavnoj crnogorskoj prošlosti. Polovinom V vijeka, na IV Vaseljenskom saboru, donijeta je odluka da samostalna država ima samostalnu Crkvu, odnosno da se granice samostalne države poklapaju s crkvenim granicama. (Akademik Danilo Radojević: 2010). „Prema prvotnom učenju *teorije pentrahije* (petovlađa), a zatijem *četvorovlađa*, u pravoslavnoj crkvi se

priznaje vlast četiri patrijarha. (Zanemarujući Rim, to su: Carigrad, Aleksandrija, Antiohija i Jerusalem). Kasnijim tumačenjem „pentrahije“ usvojeno je da svaka država i narod ne samo da mogu nego i *moraju imati sopstvenu, samostalnu crkvu*. U pravoslavlju su država i crkva posebno bile organski spučene, u stvari, neodrešive. Tu važi ‘istočno pravilo i pravda’ (Ferdo Šišić: Ljetopis popa Dukljanina) da *slobodnom narodu i nezavisnoj državi odgovara i samostalna (autokefalna) crkva*.“ (S. Zeković: 1997., podv. S. Z).

Petar I Petrović Njegoš je odlučno afirmisao i istakao „istočno pravilo i pravdu“ u pismu iz Minska od 6. 12. 1785. g., kao odgovor na pokušaj Sv. Sinoda Ruske crkve da ga kao autokefalnog Vladiku učini zavisnim: „Zar oni ne znaju da vlast rusko-ga Sinoda ne izlazi izvan granica ruske države“. U jednom obraćanju sa Opšternogorskog zbora od 13. I. 1804. godine, štiteći Petra I i Crnu Goru, predstavnici crnogorskog naroda u protestnom pismu ruskom caru Aleksandru I su izričiti: „Naš mitropolit nikada nije bio pod zapovijesti ruskog Sinoda, nego samo pod pokroviteljstvom Vašeg imperatorskog Veličanstva, a i to pod moralnim, i to tako da do sad nijesmo bili ni od koga branjeni: mjesto silne odbrane počinjemo trpjeti silno gonjenje. Sveti Sinod nema nikakvog prava nad arhijerejima, koji nijesu podvlasni, izvan predjela ruskih granica, đe je njihova vlast, i po ovome s našim arhipastrom nema nikakva posla.“ (R. Perović : 2008.)

Mitropolit Amfilohije treba da pročita već spomenutu knjigu Valtazara Bogišića *Pravni obiçaji u Crnoj Gori, Hercegovini i Albaniji*, đe se navodi i sljedeće:

„7. „Granice mitropolije odgovaraju li tačno granicama državnim, ili jurisdikcija mitropolitska siže iza državne i do koga stepena?

CG. Tačno odgovara granicam državnim, ni više ni manje.

H. Jednako sa političnom granicom (Odgovor koji se odnosi na Hercegovinu je bitan iz razloga što dokazuje univerzalnost i

kanoničnost pravila poistovjećivanja vjerske i državne granice kada je riječ o jurisdikciji autokefalnih zajednica u pravoslavlju, prim. G. S.)

8. Novije promjene u državnim granicama Crne Gore koje promjene donose u prostoru mitropolije? Ima li zemalja za granicom koje su u starija vremena pripadale mitropoliji? A ima li takvih koje je mitropolija tek u novije vrijeme dobila?

CG. Opet po granicama državnim. One zemlje i predijeli koji pri novom razgraničenju ostaše za granicom ne spadaju sada više k mitropoliji, a oni koji sa strane ercegovačke udoše u granicu pripadaju mitropoliji crnogorskoj i premda su ti predijeli prije pripadali mitropolitu mostarskom on se ipak ne miješa u te prijedele. I mitropolita crnogorskoga zvalu često iza granice da osvještava crkvu, osobito iz Kuča (kojim je daleko vladika prizrenski), ali on ne htjede otići. No 1815. god. pripadala je Boka k crnogorskoj mitropoliji, isto tako i Kuči (Vasojevići prekokomski samo za vrijeme ratno pod knezom Danilom). Mitropoliti su se crnogorski sve do Petra Drugoga zvali: crnogorski, skenderijski i primorski, a sad samo crnogorski i brdski. S novim razgraničenjem pridodoše k mitropoliji Grahovo, Drobnjaci, Župa. Jezerci i Šarani su utraquisti isto kao i (u) političkom smislu“.

H. „Što je Crna Gora dobila u novije doba, to je Rcegovina izgubila“. (V. Bogišić: 1999) .

Bogišićeva anketa je još jedna potvrda svevažće prisutnosti temeljnog pravoslavnog pravila o istovjetnosti i podudarnosti granica suverenih država i vjerskih autokefalnih crkava. Istorijski gledano, svuda u svijetu, bez obzira na geografske koordinate i razlike, nezavisne i međunarodno-priznate državne granice ujedno su i granice autokefalne pravoslavne vjere i crkve. Uvijek se poštuje aktuelno međudržavno stanje i suverenost država ako je međunarodno verifikovana. Tako, pod duhovnu jurisdikciju određene pravoslavne crkve u okviru neke

konkretne suverene države potpadaju i one oblasti-teritorije koje su sad u okviru nje, a ranije nijesu bile, i ne potpadaju one oblasti-teritorije koje više nijesu u njenom sastavu, a ranije su bile. U pravoslavnoj vjeri i pravoslavnoj tradiciji, političko-teritorijalno-državni faktor od presudne je kanonske važnosti kad je riječ o teritorijalnoj jurisdikciji određene crkvene organizacije. Iz ankete se vidi još jedna moralna i civilizacijska poruka, naime: dići se samo svojim, a drugoga (tuđe) ostavi. Mitropolit Amfilohije čini upravo suprotno: sve što je crnogorsko negira, a i dalje sanja o liniji Velike Srbije – Karlovac – Karlobag – – Virovitica. Crnu Goru je, naravno, unaprijed rezervisao i kaparisao kao dio tog starog-novog velikosrpskog asimilatorskog i regionalno-imperijalnog projekta.

Čak i u bogoslovskom udžbeniku SPC iz 1934. godine, štampanom po odobrenju Svetog Sinoda SPC, piše: „Carigradska patrijaršija nije pretendovala nad Crnogorskom crkvom, držeći se kanoničkog pravila da crkvene granice jedne nezavisne države nemaju ulaziti u granice druge nezavisne države.“ I to je još jedan dokaz, još jedno insajdersko priznanje same SPC da se sadašnje stanje u pogledu pravoslavno-vjerske nadležnosti na teritoriji suverene države Crne Gore ne može dalje tolerisati. Ono je potrebno da se mijenja, jer sama SPC priznaje da nije kanonički da crkvene granice jedne nezavisne države ulaze u granice druge nezavisne države, kao što je to sad slučaj sa Srbijom i Srpskom pravoslavnom crkvom (ali i drugih eparhija SPC sa teritorije takođe suverene države BiH) u odnosu na Crnu Goru.

Postavlja se pitanje: zašto se SPC ne drži svog sopstvenog (barem načelnog, normativnog) i univerzalno pravoslavnog kanoničkog pravila (i normativnog i praktičnog), da crkvene granice jedne nezavisne države nemaju ulaziti u granice druge nezavisne države? Zašto dozvoljava da pravoslavne „crkvene granice“ (dakle, one koje su u njenoj nadležnosti) nezavisnih država Srbije i BiH ulaze u granice nezavisne države Crne

Gore? Ne može jedan pravoslavni kanonski princip važiti samo za suverenu državu Srbiju i njenu autokefalnu crkvu, a ne i za suverenu državu Crnu Goru i njenu autokefalnu crkvu. To priznanje nije neki „poklon“ i gest „dobre volje“ SPC prema Crnoj Gori i Crnogorcima, kao i svim drugim građanima naše države, bilo da su pravoslavni vjernici, ateisti, agnostici, bilo pak pripadnici drugih nepravoslavnih konfesija, već je u pitanju jedan od temeljnih principa uređenja pravoslavne vjeroispovijesti, samo što ga SPC ne želi realizovati danas u suverenoj Crnoj Gori, prije svega zbog mogućnosti gubitka neustavnih i nezakonitih enormnih materijalnih povlastica, iako je svjesna da je sadašnje postojeće stanje nemoguće održati u novouspostavljenim istorijskim okolnostima postojanja suverene i međunarodno priznate crnogorske države.

SPC i mitropolit Amfilohije pribjegavaju raznim eufemizmima i makijavelizmu po kome cilj opravdava sredstvo. Za pravoslavnu tradiciju i pravoslavna načela mare kao za lanjski snijeg, koristeći ih selektivno i manipulativno. Njemu su bitna, prije svega, materijalna dobra, kao i ono što je rekao novi srpski patrijarh: „Naše je duhovno do Karlovca“. Crnogorska javnost bi voljela da je drugačije, da su poruke SPC evanđeoske, iskrene, zarad ljubavi i mira, poštovanja i povjerenja među narodima i vjerama, što bi sve doprinijelo i crnogorskoj i regionalnoj stabilnosti, ali, opet nažalost, šta drugo i očekivati kad se zna da je Radovićevom hirotonisanju za mitropolita u Cetinjskome manastiru prisustvovao Radovan Karadžić, zvanično optužen za ratne zločine u ratu na prostoru bivše SFRJ (genocid u Srebrenici i granatiranje Sarajeva), a da je u njega ušla i blagosiljana naoružana paravojna formacija Željka Ražnatovića Arkana.

*Evropski sud u Strazburu povratio je autokefalnost
Mitropolijske crkve Besarabije u Moldaviji*

Zbog svih nepobitnih istorijskih, državno-pravnih i crkveno-pravno-kanonskih činjenica neophodno je da crnogorska država posreduje u problemu između dvije pravoslavne Crkve, jer je na to obavezuju međunarodne Konvencije o ljudskim pravima. To nije stvar Crkve, kako kažu patrijarh SPC Irinej i mitropolit SPC Amfilohije, već države. Država ne može da svaki čas poteže „kanone“, kako to čine neki njeni najviši predstavnici, da bi favorizovala jednu, a diskriminirala drugu crkvu. Presuda Evropskog suda u Strazburu kojom je po tužbi Mitropolijske crkve Besarabije naloženo tuženoj strani, tj. Vladi države Moldavije da povрати autokefalnost Mitropolijske crkve Besarabije u predmetu spora s Mitropolijском crkvom Moldavije, pokazuje da se odvojenost države i crkve i „neutralnost“ države ne mogu uzeti kao argumenti za nemiješanje u sukob dvije crkve. Ta presuda biće „reper“ i za Crnu Goru.

Dobro bi bilo da država Crna Gora sama to pitanje riješi, bez međunarodnih sudskih procesa. Tim prije što je Crnogorska crkva prema svim činjenicama istorijski, državno-pravno, građansko-pravno i crkveno-pravno bila autokefalna, samostalna vjerska organizacija sa nadležnošću na ukupnoj teritoriji suverene i međunarodno priznate crnogorske države. Takođe, tim prije što je na pravno valjan, legalan i legitiman način, prema ustrojstvu pozitivnih zakona suverene države Crne Gore, bio uređen cjelokupan korpus vlasničkih i imovinskih prava crnogorske države u odnosu na svu pokretnu i nepokretnu crkvenu imovinu koja je bila data od stane države na korišćenje i čuvanje autokefalnoj Crnogorskoj crkvi, iz čega proizilazi da je pravoslavna baština bila nerazdvojan dio ukupnog državnog kulturnog, materijalnog i duhovnog nasljeđa Crne Gore što danas u suverenoj

crnogorskoj državi više nije slučaj. Očito je da SPC ima tzv. „višak prava“, a CPC „manjak prava“, a na štetu same države Crne Gore, njene unutrašnje, regionalne i međunarodne stabilnosti, kao i na štetu ostvarivanja ljudskih prava i sloboda crnogorskih državljana-građana koja su garantovana svim zakonskim aktima, i domaćim-nacionalnim i međunarodnim.

Vjernici i poštovaoci Crnogorske pravoslavne crkve svoju vjeru, poštovanje i ukupna religiozna, kulturološka, nacionalna, civilizacijska i istorijska osećanja prema pravoslavnoj konfesiji, kulturi, tradiciji, istoriji i Crnoj Gori, danas na teritoriji vlastite suverene i međunarodno priznate zemlje, čiji su državljani i građani, ne mogu da ispovijedaju i praktikuju, ispoljavaju i prenose ni u jednom tradicionalnom vjerskom hramu niti u jednoj pravoslavnoj crkvi. Za njih su zatvorena vrata svih pravoslavnih crnogorskih bogomolja u Crnoj Gori. To je apsurd i nonsens, tj. jedno od najozbiljnijih kršenja univerzalnih ljudskih prava i sloboda. Ono se, prije svega, sastoji u tome što kao pravoslavni vjernici i poštovaoci, oni stanovnici, dakle, građani kao pojedinci Crne Gore koji pripadaju Crnogorskoj pravoslavnoj crkvi i koji se nacionalno izjašnjavaju kao Crnogorci, kojima je maternji jezik crnogorski i koji baštine crnogorsku nacionalnu kulturu i istorijsku tradiciju, ne mogu upravo kao takvi – baš iz tog razloga što identitetski pripadaju i osećaju se kao članovi jednih takvih vjerskih, nacionalnih i drugih korpusa i zajednica – da čak ni fizički pristupe i borave u pravoslavnim objektima na teritoriji suverene države Crne Gore. U tome se sadrži prva diskriminacija individualnih građanskih prava.

Ne treba posebno isticati da je sada u Crnoj Gori takvo stanje da nema govora da CPC kao vjerska zajednica može obavljati svoje vjerske poslove za svoje članove i poštovaoce u pravoslavnim crkvama u Crnoj Gori. U tome je karakter druge diskriminacije kolektivnih ljudskih prava. Članovi i poštovaoci CPC su diskriminirani, jer ne mogu da realizuju i počnu da u kontinuitetu

ostvaruju jedno od svojih temeljnih ljudskih prava i sloboda: da se udruže i zajednički ispovijedaju svoju vjeru unutar crkve, kojoj istorijski i državotvorno-nacionalno-autokefalno-konfesionalno pripadaju sa svim njenim identitetskim obilježjima, u svim pravoslavnim hramovima i objektima na teritoriji Crne Gore. CPC ne negira pravo da vjernici i poštovaoci SPC u Crnoj Gori to isto čine takođe u istim pravoslavnim zdanjima. SPC u Crnoj Gori, nasuprot ovome, onemogućava da CPC ima ista prava kao i ona, koja se, vidimo, garantuju svim međunarodnim dokumentima, a to i dalje blagonaklono i „neutralno“ gledaju, odnosno omogućavaju i štite organi crnogorske države.

SPC u Crnoj Gori ne želi i onemogućava svaki dijalog sa CPC. Time Srpska crkva stvara još jedan dodatni problem i čini društveni, pravni, religijski, kulturni i civilizacijski okvir potencijalnog rješavanja problema veoma nepovoljnim, netolerantnim, frustrirajućim i incidentnim. Američki Stejt department u najnovijem izvještaju o religijskim slobodama u Crnoj Gori ističe karakteristične sukobe SPC i CPC i neriješene sudske sporove oko crkvenog vlasništva. Zbog svih tih razloga i radi nužnog preventivnog djelovanja na što je ustavno i zakonski obavezna, crnogorska država ima ustavno-pravnu, političku, moralnu i civilizacijsku obavezu da posreduje u sporu između CPC i SPC. Evropski sud u Strazburu, povodom moldavskog „slučaja“, ističe da „primjenjujući svoja regulatorna ovlašćenja u ovoj oblasti i u svojim odnosima sa raznim religijama, vjerskim zajednicama i vjerovanjima, država je obavezna da ostane neutralna i nepristrasna. Ovdje je ulog očuvanje pluralizma i normalnog funkcionisanja demokratije, čija je jedna od osnovnih karakteristika mogućnost koju pruža za razrješenje problema države putem dijaloga, bez oslanjanja na prinudu, čak i kada su ti problemi neprijatni“.

Ovđe se ne radi o „neutralnosti“ kakva je sad na djelu u odnosu države Crne Gore prema problemu u odnosima između SPC i

CPC. Riječ je o neutralnosti u pravom smislu te riječi, tj. o tome da država omogući potpuno jednak i ravnopravan, slobodan i dostojanstven status i položaj u društvu svim vjerskim zajednicama, bez obzira na to koliko imaju članstva, da li su „kanonske“ ili nijesu, od kada postoje i sl. Iz presude Evropskog suda u Strazburu vrlo jasno proizilazi o kakvoj se „neutralnosti“ države radi: „Obaveza države da održi neutralnost i nepristrasnost, određena praksom Suda, nespojiva je sa bilo kakvim ovlašćenjima države da procijeni legitimnost vjerskih osjećanja.“ Država, kao što vidimo, nema prava i ovlašćenja da procjenjuje „kanoničnost“ i „legitimnost“ vjerskih osećanja svojih građana i vjerskih zajednica koje ih okupljaju. Nasuprot tome, u znatnom, čak pretežnom oficijelnom dijelu političke realnosti i odnosa aktuelnih političkih snaga u Crnoj Gori smatra se da CPC, za razliku od SPC, nije „kanonska“, dakle, nije „legitimna“ Crkva. To stanovište zastupa čak i Predsednik Crne Gore, koji je i jedan od čelnika najbrojnije i najjače političke partije u zemlji.

Sud, takođe, primećuje da „u principu pravo na slobodu vjeroispovesti za svrhe Konvencije isključuje da država procjenjuje legitimnost vjerskih osjećanja ili načina na koji se ispoljavaju. Državne mjere kojima bi se davala prednost nekom vođi ili organima podijeljene vjerske zajednice ili vršio pritisak na zajednicu ili dio zajednice da se protiv svoje volje stave pod jedinstveno rukovodstvo takođe bi predstavljale povredu slobode vjeroispovijesti. U demokratskom društvu nije potrebno da država sprovodi mjere da bi osigurala da vjerske zajednice ostanu pod jednim rukovodstvom ili se dovedu pod njega“. Za razliku od tih evropskih, demokratskih, održivih, pravnih i etičkih principa, država Crna Gora trenutno – makar i samo kroz isticanje “kanonskog” karaktera SPC i “nekanonskog” karaktera CPC, pa čak ako uzmemo kao primjer i “neformalnost” tog isticanja budući da ga samo “lično”, “građanski”, zastupa Predsednik Crne Gore i jedan od potpredsednika najjače stranke u vladajućem političkom

bloku zemlje (lično, jer zvanično još takav stav nije potvrđen niti od jednog organa, čak nasuprot tome, predsjednik Vlade i predsjednik upravo najjače političke stranke u zemlji tvrdi da je CPC autokefalna) – vrši grubu diskriminaciju CPC i povredu njenog jednakog i ravnopravnog tretmana sa svim drugim vjerskim zajednicama u zemlji.

Evropski Sud smatra da država mora uložiti napor i obezbijediti da se u demokratskom društvu, u kom u istom stanovništvu istovremeno postoji nekoliko religija, usklade interesi raznih grupa i osigura poštovanje svake vjere. Iz presude Evropskog suda u Strazburu slijedi da uloga vlasti u takvim okolnostima nije da ukloni izvor napetosti eliminisanjem pluralizma, već da osigura da suprotstavljene grupe tolerišu jedna drugu, da se očuva mir u društvu i razumijevanje među vjernicima. „To je u svojoj vjerskoj dimenziji jedan od najvitalnijih elemenata od kojih je sačinjen identitet vjernika i njihov pogled na svijet, ali je takođe i dragocjeno sredstvo za ateiste, agnostike, skeptike i nezainteresovane. Pluralizam koji je nerazdvojiv od demokratskog društva, osvojenog uz velike i vjekovne žrtve, zavisi od njega“. Poznato je da su u svim međunarodnim dokumentima koji se odnose na ljudska prava i slobode – Evropski sud u Strazburu se, takođe, poziva na praksu utemeljenu na univerzalnim načelima jednakosti, pravde, slobode – prava koja se odnose na slobodu misli, savjesti i vjeroispovijesti, pomenuta u članu 9 Konvencije o ljudskim pravima, na koji se poziva i Sud u Strazburu, sam temelj svakog demokratskog društva. „Budući da su vjerske zajednice po tradiciji organizovane strukture, član 9 se mora tumačiti u svijetlu člana 11 Konvencije, koji štiti zajednički život od neopravdanog ometanja od strane države. Gledano iz tog ugla, pravo vjernika na slobodu vjeroispovijesti, koje sadrži pravo da se vjera ispoljava u zajednici sa drugima, obuhvata i očekivanje da će vjernicima biti dozvoljeno da se slobodno udružuju, bez samovoljnog uplitanja države“.

SPC stalno agresivno ističe i nastoji da prikaže CPC kao „sektu“ i „otpadnika“, želeći da uvjeri domaću i međunarodnu javnost kako postoji samo jedna jedina pravoslavna crkva na prostoru bivše SFRJ, a to je Srpska crkva. Po SPC, u Crnoj Gori pravoslavni vjernik i poštovalac pravoslavlja može pripadati i biti član isključivo Srpske pravoslavne crkve i nacionalno se iskazivati kao Srbin i pripadnik srpske nacije. Evropski sud u Strazburu pak suprotno od takve prakse SPC, ističe da „nezavisno postojanje vjerskih zajednica je čak neophodno za pluralizam u demokratskom društvu, pa je to pitanje koje je u samom središtu zaštite koju pruža član 9 Konvencije o ljudskim pravima“.

Takvim stavom SPC ozbiljno remeti i ruši vjekovima uspostavljeni međunacionalni i međuvjerski sklad i harmoniju u Crnoj Gori. S jedne strane, krajnje sužava toleratni, demokratski, civilizacijski i interkulturalni okvir crnogorske životne svakodnevice, a s druge strane radikalno i javno krši Ustavom i međunarodnim aktima zagarantovana ljudska prava i slobode. Valja podštetiti da osim Crnogorske crkve, Srpska crkva negira i Makedonsku crkvu. Time Srpska crkva želi da osigura sebi ekskluzivno pravo na monopol vjerske jurisdikcije na čitavom prostoru Zapadnog Balkana, fašistički negirajući i u teoriji i praksi postojanje drugih nacionalnih osećanja, prije svega crnogorskog i makedonskog. Na taj način manipulativni i politikantski status SPC u Crnoj Gori u potpunosti je upregnut u funkciju suštinskog i krajnjeg cilja SPC i političkog i državnog velikosrpstva, a to je, bez sumnje, negiranje, falsifikovanje i nipodaštavanje crnogorske istorije, nacije, kulture, jezika i samostalne i međunarodno priznate crnogorske države.

Sud „zahtijeva od države da sukobljene grupe tolerišu jedna drugu, čak i u slučajevima kada vode porijeklo od iste grupe. U posmatranom slučaju Sud smatra da je zauzimanjem stava da (Mitropolijaska crkva Besarabije) nije nova verska zajednica i uslovljavanjem njenog priznavanja odlukom vlasti crkve koja

jestе bila priznata – Mitropolijske crkve Moldavije – Vlada nije poštovala svoju obavezu neutralnosti i nepristrasnosti.“ Iz presude proističe da Vlada države Moldavije mora omogućiti da vjernici bilo koje crkve u skladu s ljudskim pravima i slobodama ispovijedaju svoju veru i imaju slobodan pristup svim hramovima i da im niko ne može ograničiti ta prava. Svaki vjerski objekat jedne religije mora biti otvoren za pripadnike svih crkava unutar jedne istovjetne konfesije.

U odluci Suda dalje se ističe: „Mada je sloboda vjeroispovijesti prvenstveno stvar lične savjesti pojedinca, ona takođe podrazumijeva između ostalog i slobodu ‘ispoljavanja [svoje] vjere’ samostalno ili u društvu sa drugima, javno i u krugu drugih koji dijele istu vjeru. Potvrđivanje riječima i djelom tijesno je povezano sa postojanjem vjerskih osjećanja. Ta sloboda povlači sa sobom između ostalog slobodu vjerovanja ili nevjerovanja u Boga i ispovijedanja ili neispovijedanja vjere“. Iz toga se jasno vidi karakter i profilisanje jedne interkulturalne, civilizacijske, tolerantne, pluralističke i demokratske slobode vjeroispovijesti, kako individualne tako i kolektivne, u okviru koje se u potpunosti i istorijski i aktuelno uklapa i koncept i praksa, i ideja i život, i riječi i djelo Crnogorske pravoslavne crkve, za razliku od Srpske pravoslavne crkve koja agresivno, kleronacionalistički i politikantski želi da nametne svoju totalitarnu poziciju u crnogorskom društvu i da sebe postavi kao nedemokratski hegemon u pitanjima ne samo vjere i duhovnosti, već i nacije, istorije, kulture i države. Takvo djelovanje SPC ima izuzetno negativne posljedice na bezbjedonosni, politički i ukupni društveni život ne samo u Crnoj Gori, već i u čitavom regionu Zapadnog Balkana. Kao što je bilo jedan od presudnih uzroka za međuvjerski i međunacionalni rat na prostoru bivše SFRJ, takvo ponašanje SPC je i danas, poslije skoro dvadeset godina, jedno od najvećih ograničenja za stabilizaciju i demokratizaciju regiona te obnovu i izgradnju međuna-

cionalnog i međuvjerskog povjerenja i (po)mirenja kao neophodne pretpostavke za miran suživot i prosperitetnu i civilizovanu budućnost Zapadnog Balkana kao neodvojivog dijela evropskih i evroatlantskih integracija.

„Kanonska“ prava ne mogu nikako onemogućavati ostvarivanje, nacionalnim Ustavom i međunarodnim dokumentima zagarantovanih, vjerskih (ljudskih) prava i sloboda, a posebno u onim slučajevima, kao i u primjeru Crnogorske crkve, kad je konkretna vjerska organizacija bila autokefalna i kad joj je nasilno i nepravedno ukinut taj status. Sve da i nije tako, Crnogorska crkva bi imala sva prava kao i sve druge crkve unutar pravoslavne konfesije, uključujući i Srpsku crkvu. Država Crna Gora mora da omogući beskonfliktno, bezbjedno i mirno odvijanje vjerskog života u svim vjerskim objektima, pa tako i nesmetano ispovijedanje vjere pripadnika svih crkava u okviru pravoslavne konfesije. Na njoj je da odluči, u ime efikasnosti, mira i racionalnosti, da li će u svim pravoslavnim crkvama da omogući i crnogorskim i srpskim vjernicima ispovijedanje vjere, ili će, ako je to iz bilo kojih razloga neizvodljivo i s bezbjedonosnog i ukupnog društvenog aspekta neracionalno i neproduktivno, podijeliti vjerske objekte po istorijskom i činjeničnom, realnom kriterijumu na one koje pripadaju crnogorskoj i na one koje pripadaju srpskoj crkvi, kako to predlaže akademik Radoslav Rotković.

I pored specifičnosti moldavskog i crnogorskog „slučaja“, opšta načela sadržana u nužnosti poštovanja ljudskih (i vjerskih) prava i sloboda su ista. Takođe i potreba i državna obaveza da se svima građanima omogući da, ako oni to žele, u skladu sa svojim vjerskim oštećanjima, nesmetano i bezbjedno mogu da pristupe i borave u objektima religije čiji su vjernici i obavljaju svoje vjerske obrede. Crnogorski „slučaj“ je mnogo jasniji i čistiji. CPC je vjekovima bila stožer crnogorske nezavisne države, ona nije ni pod čijim uticajem sa strane, već je vezana isključivo

vo za državu Crnu Goru, crnogorsku naciju, ali i pripadnike svih drugih nacija i vjere. Uvijek je istorijski bila otvorena prema svim ljudima bez obzira na vjeru i naciju i to je njen i države Crne Gore zajednički i jedan od najvažnijih karaktera ispoljavanja – dakle, otvorenost, interkulturalizam i ekumenstvo. Sve to za razliku od druge pravoslavne crkve u Crnoj Gori, SPC, koja je svoju vjersku egzistenciju u crnogorskoj državi vezala za određeni politički koncept koji je negirao i ništio crnogorsku državu, a kasnije sve učinio da negira i crnogorsku naciju i da zatru ime i šecanje na Crnu Goru i njenu državnu i ukupnu više-vjekovnu identitetsku tradiciju. U skladu sa tim, SPC i danas i prilikom nedavne obnove crnogorske države, zalaže se isključivo za afirmaciju srpskih vrijednosti, jezika, baštine, nacije, države, crkve, apsolutno nemajući pozitivno mišljenje o osnovnim vrijednostima, istoriji, državi, crkvi, jeziku, kulturi Crnogoraca kao naroda koji je istorijski stvorio crnogorsku državu.

*Nepotpunost odgovora Vlade Crne Gore na Upitnik
Evropske komisije u dijelu odjeljka ljudskih prava koji se
odnosi na vjerske zajednice i odnos između CPC i SPC*

U dijelu odjeljka ljudskih prava Upitnika Evropske komisije na koji je odgovore dala Vlada Crne Gore u procesu pristupanja naše zemlje EU – a odnosi se na vjerske zajednice i odnos između CPC i SPC – vrlo reljefno se uočava karakter i srž pozicije crnogorske države u tim pitanjima. Iz nepotpunih odgovora Vlade Crne Gore vidi se nedovoljno definisani i pravno-politikološko-međunarodno-naučno apsolvirani i formulisani stav, ali, takođe, i suštinski, pravi, a ne samo pojavni, formalno-pravni i iskrivljeni pogled na tu izuzetno značajnu društvenu sferu.

Na pitanje „Koje vjerske zajednice država finansijski podržava?“, Vlada u odgovoru, između ostalog, ističe da se državna pomoć realizuje „u najvećem obimu u ulaganja u sakralne

objekte, naročito u zaštitu onih objekata koji imaju karakter spomenika kulture.“ Takođe i da Crna Gora „finansijski pomaže: 1. Srpsku pravoslavnu crkvu 2. Crnogorsku pravoslavnu crkvu 3. Islamsku vjersku zajednicu 4. Rimokatoličku crkvu.“ Na kraju odgovora na to pitanje Vlada konstatuje da je „u 2009. godini vjerskim zajednicama isplaćeno 320.000,00 eura“, ali ne i koliko svakoj vjerskoj zajednici ponaosob. To je ključni nedostatak u tome odgovoru što pojačava utisak u javnosti, da se materijalno najmanje pomaže Crnogorska crkva. Nije poznato da je Vlada uložila novac u izgradnju nekog sakralnog objekta za potrebe CPC, već je nekoliko njih podignuto dobrovoljnim prilozima i akcijama pojedinaca-donatora, vjernika i poštovalaca Crnogorske crkve. Za razliku od takve prakse, Vlada i druge državne institucije i lokalne samouprave, obilato pomažu SPC, naročito u prvoj deceniji ovog vijeka (kada je CPC bila posebno diskriminisana), ali i kasnije, i to najviše izgradnju njenih novih vjerskih objekata, što je Srpskoj crkvi i glavni cilj, budući da želi dominantno zagospodariti crnogorskom državnom teritorijom sa svrhom negiranja crnogorske nacije, države, kulture, jezika i crkve.

Političke stranke, institucije, mediji, Savjet srpske manjine, NVO iz kulture i druge organizacije i pojedinci koji su bliski i u saradnji sa SPC, negiraju crnogorsku državu, naciju, Crkvu, kulturu, a za crnogorski jezik tvrde, takođe, da ne postoji, da nema naučnog i lingvističkog uporišta i da je čista politička izmišljotina. Zagovornici takvih u elementarnom smislu nekulturnih i anticivilizacijskih shvatanja dobijaju ne mali prostor čak i u državnim medijima! Ali, najveći paradoks je svakako da već pomenuti Savjet srpske manjine dobija od strane države (redovnim putem preko Fonda za manjine, Ministarstva za ljudska i manjinska prava...) blizu million eura i da tim novcem preko medija, izdavačke djelatnosti i drugih aktivnosti negira državu Crnu Goru, crnogorsku naciju, kulturu, Crkvu i jezik!?

Slijedi pitanje EU o „odnosima između srpske i crnogorske pravoslavne crkve“. Vlada svoj odgovor daje u tri segmenta, odnosno napominje da „odnosi između SPC i CPC određuju i na karakter odnosa utiču, prije svega, kroz tri pitanja: nacionalno, državno i imovinsko“. I taj Vladin odgovor pokazuje da je odnos SPC i CPC, pitanje obnove autokefalnosti CPC i odnos SPC i države Crne Gore, zapravo u biti državno, političko i pravno-vlasničko pitanje, a ne nikako tzv. „vjersko pitanje“, kako to tvrdi SPC, jer joj odgovara status quo i da je tobože ona, kao „kanonska“ crkva, arbitar za autokefalnost CPC, a da pritom i dalje ostane „država u državi“ i vlasnik ogromnih materijalnih dobara koja nemaju nikakve veze s vjerskom aktivnošću i duhovnom ulogom crkve u društvu, zloupotrebljavajući svoju poziciju, čak trgujući darovima i poklonima vjernika u iznosima od stotina hiljada i miliona eura. Vlada to, vidimo, veoma dobro uočava i konstatuje, ali ne izvlači iz toga pravi zaključak o političko-pravnoj neophodnosti da adekvatno državno, zakonski i politički reaguje i povrati odnose u sve tri oblasti: nacionalnoj, državnoj i imovinskoj u pređašnje stanje, a to znači i u savremeno stanje u skladu s obnovljenom nezavisnom i međunarodno prizatom državom Crnom Gorom.

Vlada u dijelu odgovora na prethodno pitanje koje se odnosi na nacionalnu sferu, ističe sljedeće: „SPC u svom imenu (prije nekoliko dana javno objavljena formalna izmjena imena Pravoslavna crkva u CG) ima na svom čelu u Crnoj Gori Crnogorsku primorsku mitropoliju sa sjedištem na Cetinju. Prema dosadašnjim istraživanjima ona ima većinski pozitivan stav javnog mnijenja u odnosu na njene tradicionalno vjerske aktivnosti“. U analizi toga Vladinog stava počecemo od (ne)upitnosti tvrđenja u drugoj rečenici. Savjet Evrope ističe 2003. – kad se interkulturalizam pretpostavlja ograničenom multikulturalizmu, za koji se, iako je stvoren iz dobre namjere, danas smatra da stvara segregaciju i nerazumijevanje – da se kulturna (vjerska, jezička...)

raznolikost ne može primjenjivati samo na termine „većina“ i „manjina“, jer se time uposebljavaju različite zajednice u statičnoj poziciji do te mjere da socijalno ponašanje i vjerski, etnički i kulturni stereotipi čine pretpostavke za njihov status i položaj. (Deklaracija iz Opatije o interkulturalnom dijalogu i sprječavanju sukoba, 2003.) A tri godine kasnije naglašava se da je „kulturni diverzitet definišući faktor u Evropi. Naša posvećenost jačanju interkulturalnog i interreligijskog dijaloga, na koju smo se obavezali na Međunarodnom samitu u Tirani, 2004. (Deklaracija o među-religijskom i među-etničkom dijalogu u jugoistočnoj Evropi, prim. G. S.), je izraz naše volje da u tom smislu održimo evropske standarde.“ (Deklaracija iz Opatije, 2006.)

Vladina citirana konstatacija se, kao jedna od „pretpostavki“ rješavanja spora između SPC i CPC, dovodi u pitanje i nakon ovogodišnjeg junskog istraživanja stavova crnogorskih građana o identitetu koja su sprovedena od strane Matice crnogorske i CEDEM-a. Naime, 31,6 odsto ispitanika smatra da „treba obezbijediti ravnopravnost SPC i CPC“. (Istraživanja: „Stavovi crnogorskih građana o identitetu“, *Matica*, br. 43, Godina XI, Jesen 2010., str. 75). Vlada ne bi smjela – ako želi da na jednak i ravnopravan način tretira sve vjerske zajednice i kreira interkulturalnu, demokratsku, tolerantnu, civilizacijsku i ekumensku međuvjersku atmosferu (na što je obavezuju i usvojeni međunarodni standardi) – podleći agresivnom pritisku dijela javnosti po kome treba da postoji samo neka određena, dakle, jedna jedina vjerska zajednica. U pomenutom istraživanju 26,6% ispitanika izjasnilo se da treba da postoji samo SPC, a samo pak 6,7% da treba da postoji samo CPC.

U citiranoj Vladinoj formulaciji nedostaje podroban osvrt na suštinu „formalne izmjene“ imena SPC u Crnoj Gori, za što bi bilo dovoljno samo citirati odgovarajuću odluku SPC. Iz nje se vidi da tu „novu“ crkvu čine doslovno četiri eparhije SPC, od kojih je jedna i Crnogorsko-primorska mitropolija, što samo po

sebi insajderski dezavuiše, demaskira i demitologizuje lažni i manipulantski stav SPC da je ta „Mitropolija“ nekadašnja Cetinjska arhiepiskopija i Mitropolija Brda i Primorja, tj. autokefalna CPC, koju SPC ne priznaje.

Sama odluka SPC o formiranju tzv. Pravoslavne crkve u CG, koju smo već citirali, u kojoj je, dakle, sadašnja cetinjska „Mitropolija“ okarakterisana na pravi način kao, jedna među drugima, obična eparhija SPC, negira i ostavlja bez argumenata stav Vlade da je na čelu SPC u Crnoj Gori tzv. „Crnogorska primorska mitropolija sa sjedištem na Cetinju“. To je ključni dokaz da ta „Mitropolija“ nije neka „crnogorska“, „posebna“, „samostalna“, „autentična“, „samosvojna“, „specifična“ pravoslavna vjerska zajednica, kako je okarakterisa i Predsjednik Crne Gore u nedavnom razgovoru sa čelnikom SPC, već jedna, od velikog broja drugih, ničim u biti posebno izdvojena, obična eparhija i vjerska administrativna jedinica SPC koja, kako njeni čelnici kažu, pokriva prostor (negirajući njegovu nacionalnu crnogorsku bit, već afirmišući svesrpsko nacionalističko i asimilatorsko jedinstvo „jednog naroda“) i teritoriju Crne Gore (ne, dakako, države Crne Gore, koju oni u kontinuitetu takođe negiraju). Vlada ovđe pravi još jedan propust time što ne naznačuje da sadašnja „Mitropolija“ SPC na Cetinju vjerski ne pokriva cjelokupan prostor crnogorske države, već da na trećini državne teritorije vjersku pravoslavnu jurisdikciju nema cetinjska „Mitropolija“, već druge vjersko-administrativne jedinice SPC i to čak iz drugih suverenih i međunarodno-pravnih država, Srbije i BiH.

Vlada nije iskoristila priliku ni da ukaže Evropskoj uniji na vjekovnu pravoslavno-vjersku praksu i državno-pravne i crkveno-pravne principe poistovjećivanja granica suverenih država i pravoslavnih crkava u okviru njihovih teritorija, što sad nije slučaj – zahvaljujući politikantskom, nekanonskom i sa stanovišta crnogorske države štetnom radu SPC – u Crnoj Gori. To je bila prilika da sa stanovišta svog državnog, nacionalnog, pa i

međunarodnog, digniteta i dostojanstva, Vlada Crne Gore ukaže EU na taj i državni i religiozni apsurd koji ima veoma negativne reperkusije na stabilnost i crnogorske države i ukupnu regionalnu bezbjednost veoma ošetljivog područja Zapadnog Balkana, tim prije što religija ovđe uz onu standardnu liberalnu proevropsku, ima još i veću, dodatnu, civilizacijsku i nacionalnu vrijednost. Nasuprot tome, maltene ispada da se Vlada gotovo i odriče jednog dijela teritorija države Crne Gore, ili je, pak, u pitanju krajnje snishodljivi, podanički i podređeni odnos prema SPC u stilu „ne diraj diva dok spava“. U prilog tome mogućem zaključku idu i mnogi drugi, gotovo svi događaji i odnosi države Crne Gore prema SPC, a posebno neuklanjanje i nepostupanje po pravosnažnoj sudskoj presudi, tj. ostavljanje da i dalje nesmetano postoji, divlje sagrađenog „vjerskog“ objekta na Rumiji, koji je destabilizovao i unio nemir u vjekovnu vjersku koegzistenciju i toleranciju u tom kraju. U izvještaju Američkog Stejt departmenta za 2010. g. o religijskim slobodama u svijetu, u dijelu o Crnoj Gori, navodi se da „Ministarstvo za ekonomski razvoj, uprkos najavama, nije sprovelo odluku o uklanjanju crkve sa vrha Rumije“. Na taj način diskriminišu se druge vjerske zajednice u Crnoj Gori, tj. stavljaju u nejednak i neravno-pravan položaj u odnosu na SPC, koja tako dobija paravjerski, parapolitički i paradržavni oblik egzistencije, djelovanja i uticaja. Jasno je da SPC koristi neodlučnost, strah od eventualno negativnih političko-izbornih posljedica i podijeljenost sadašnjeg crnogorskog državnog vrha oko „crkvenog pitanja“ da i dalje drži državu Crnu Goru i njene građane u šah-mat poziciji.

Vlada u svojim odgovorima, pa i u dijelu odgovora koji se odnosi na razlike između SPC i CPC u pogledu imovinskog pitanja, nigđe ne spominje pitanje povraćaja pravoslavno-crkvene imovine u vlasništvo države Crne Gore. Danas kad je pitanje restitucije nezaobilazno kao jedan od preduslova za ulazak u EU, mora se riješiti i problem uzurpacije i državno-

vjerske „nacionalizacije“, tj. krađe i otimačine pravoslavno-crkvene imovine crnogorske države (međunarodno priznate Kraljevine Crne Gore) – koja je bila predata na korišćenje CPC – od strane bivše države Kraljevine SHS-Jugoslavije i SPC (tj. od SPC kao, u to vrijeme, državne vjere). Američki Stejt department, u svom izvještaju za 2010. g., apostrofira i ovo pitanje: „Restitucija imovine vjerskih zajednica i dalje predstavlja problem. Zakon o restituciji predviđa da se povraćaj imovine vjerskih zajednica riješi posebnim zakonom, ali takav zakon nije usvojen“. U tome dokumentu Crnogorska crkva se tretira kao jedna od četiri glavne vjerske zajednice.

Vlada Crne Gore, analizirajući „nacionalno“ kod SPC, primjećuje i da „prisustvo nacionalne atribucije u zvaničnom imenu crkve implicira kod dijela javnosti da je njena funkcija osim vjerske, u drugim segmentima javnog djelovanja potencijalno određena nacionalnim obilježjem u imenu“. Vlada je, očito, isuviše popustljiva prema SPC. Nije problem nacionalno obilježje u „zvaničnom imenu“ SPC, već nacionalističko i šovinističko, fašističko, djelovanje te crkve u praksi. Njeni čelnici negiraju crnogorsku naciju, državu, crkvu, jezik i kulturu. Samim tim, neadekvatni su i kvalifikativi kao što su „implicira“ i „potencijalno“, jer je u pitanju stvarnost, eksplicitnost i javnost stavova SPC.

Vlada konstatuje da „istovremeno CPC nastoji, osim vjerske uloge, da svoju javnu angažovanost pokaže kao aktivnost za odbranu nacionalnog i kulturnog identiteta Crnogoraca, za razliku od SPC-a, koja po njima afirmiše isključivo srpski nacionalni interes“. I tu se Vlada bavi eufemizmima i izbjegava da direktno istakne činjenice o negativnom javnom djelovanju SPC u odnosu na Crnu Goru, već kaže da je to „po njima“, tj. po CPC! To je simulacija neutralnosti i loše shvaćena arbitrarnost i „odvojenost crkve od države“ prije svega po samu Vladu i državu Crnu Goru.

U Vladinoj konstataciji – datoj na početku odgovora u dijelu „državnih razlika“ između SPC i CPC – da je „SPC, tj.

Crnogorsko-primorska mitropolija organizaciono povezana sa Sinodom SPC u Beogradu, čiji je član, i u čijem radu učestvuje Mitropolit crnogorsko primorski, koji je bio i jedan od kandidata za Patrijarha SPC“, nedovoljno jasno i precizno se definiše status „Cetinjske mitropolije“, budući da je ona, i po aktima same SPC, samo jedna od više njenih eparhija. Formulacija „organizaciono povezana“ ostavlja mogućnost da se govori o „autonomiji“ i „samostalnosti“ tzv. „Crnogorsko primorske mitropolije“. A iznad svega, na taj način se podupire i „potvrđuje“ neistinita teza SPC da je tobožnja „cetinjska Mitropolija“ već više od osam vjekova prisutna u Crnoj Gori. Precizno i u skladu sa činjenicama – sadašnja Crnogorsko-primorska mitropolija SPC sa sedištem na Cetinju osnovana je tek 1929. godine. U Ustavu SPC iz 1931. godine, u članu 12., pod brojem 20, navedena je kao sastavni dio SPC i „Crnogorsko-primorska eparhija sa sedištem na Cetinju“.

Vladin snishodljiv stav prema SPC, nespremnost da međunarodnoj javnosti integralno predoči sve negativne i nipodaštavajuće, u kontinuitetu dugog perioda izricane, izjave SPC spram suverene i međunarodno priznate države Crne Gore, crnogorske nacije i njene državotvornosti, istorije i kulture, kao i neodlučnost da, na temelju prava i pravde, zajedno sa Skupštinom, pripremi i donese zakone i državne akte koji će trajno riješiti i stabilizovati tu osetljivu društvenu oblast, vidljiv je i u dijelu objašnjenja položaja, pogleda i aspiracija CPC. „CPC na čelu sa crnogorskim mitropolitom dominantno djeluje na području Crne Gore naglašavajući svoju lojalnost matičnoj državi. Istovremeno ukazuju na suzdržanost SPC prema odluci o nezavisnosti CG, ili javno negativan stav njenih predstavnika povodom nekih državnih odluka CG kao samostalne države, što je bilo i u slučaju priznanja Kosova“.

Možda je najviše propusta u objašnjavanju „razlika između SPC i CPC“, Vlada učinila u dijelu „imovinskog pitanja“. Tu je

morala, barem u bitnim crtama, dati pregled zbivanja od tzv. Velike podgoričke skupštine iz 1918. i nasilnog ukidanja i nestanka međunarodno priznate crnogorske države, Kraljevine Crne Gore, preko nelegalne i nelegitimne odluke Sv. Sinoda CPC o „samoukinuću“ iz 1918. g. do isto takvog akta regenta Aleksandra o ukidanju autokefalne CPC, što je sve rezultiralo time da država Crna Gora izgubi svoje vlasništvo nad imovinom autokefalne CPC, a koja joj je bila data na korišćenje.

Iz odgovora Evropskoj komisiji vidi se da Vlada „ne zna“ da je zapravo ona, tj. država Crna Gora 1918-1920. nasilno i nelegalno lišena vlasništva nad pravoslavno-crkvenom imovinom. SPC je danas neka vrsta paradržave, ekstrateritorijalni imperijalni i asimilatorski politikantski i kleronacionalistički centar jedne strane države u crnogorskoj državi. Tu je bilo pravo mjesto da Vlada taksativno navede sve zloupotrebe u „vlasništvu“ i korišćenju nekadašnje državne imovine Crne Gore od strane SPC. U jednom dijelu „crkvene“ imovine SPC se kao vlasnik pojavljuje tek devedestih godina, dakle, u ratnom i posve pravno neregularnom vremenu, kad je SPC mešetarila i bila udružena s paravojnim i parapolitičkim nacionalističkim i šovinističkim snagama, čega se nije otresla i odrekla ni do dana današnjeg. Posebne zloupotrebe su zabilježene u rekonstrukciji, dogradnji i izgradnji objekata vjerske kulturne baštine, đe se sve radi mimo Zavoda za zaštitu spomenika kulture Crne Gore.

Nasuprot svemu tome, Vlada šturo kaže da „CPC ističe razlog istorijske pravičnosti zahtjevu za povraćaj njene imovine koja im je, kako navode, ujedinjenjem pravoslavnih crkava 1920. godine u novostvorenoj državi i ukidanjem njene autokefalnosti, po njima oduzeta. Nasuprot tome SPC svoje pravo na imovinu koju trenutno posjeduje zasniva na činjenici da se u zvaničnim državnim knjigama ova crkva vodi kao jedini vlasnik pravoslavno crkvene imovine po njima zasnovanom na principu kontinuiteta i formalno pravnog legitimiteta vlasnika. U takvim

odnosima državni organi Crne Gore do kraja obezbjeđuju afirmaciju dva ključna principa demokratskih zemalja, slobodu vjeroispovijesti i odvojenosti države od crkve“.

Postavlja se pitanje zašto Vlada, tj. država ne formuliše i navede svoj stav o odnosu SPC i CPC na osnovu autentičnih istorijskih, državno-pravnih i pravno-crkveno-kanonskih dokumenata? Očito je da država još „nema“ svoj stav, ili da zbog odnosa političkih snaga u vladajućoj koaliciji nije u mogućnosti da javnosti odlučno prezentuje svoj stav. To znači da vladajuća koalicija još nije donijela političku odluku da država postupi u predmetu odnosa SPC i CPC u skladu s autentičnim istorijskim i pravnim činjenicama i sa domaćim-nacionalnim i međunarodnim zakonima i odredbama koje regulišu ljudska prava i slobode, uključujući i vjerske slobode. Svoju trenutnu „lagodnu“ poziciju „posrednika“ i „regulatora“ sukoba SPC i CPC moraće vrlo brzo da napusti u ime poštovanja ljudskih prava i sloboda. Vlada samo održava i konzervira negativno postojeće stanje i koristi ga u političko-izborne svrhe. To pitanje se mora principijelno riješiti. Čemu toliki strah kod Vlade i drugih državnih organa, kad su pravo i pravda na strani države Crne Gore od čega koristi samo mogu imati svi njeni građani? CPC se otvoreno diskriminiše, jer su joj zatvoreni svi pravoslavni hramovi u zemlji. U sljedećim etapama približavanja i integrisanja sa EU, Crna Gora moraće i u praksi da sprovede sve antidiskriminatorske zakone u oblasti ljudskih prava i sloboda, pa i u dijelu koji se tiče vjerskih sloboda. Među sedam zadataka koje je Crna Gora dobila od Evropske komisije kao uslov za otpočinjanje pregovora i pristupanju EU, oni koji se tiče vjerskih sloboda nalaze se u odjeljcima pravne države i antidiskriminacije. Jednostavno, Vlada mora obezbijediti i u praksi pravo svih građana na vjerske slobode, vjersko samostalno, individualno ili udruženo, kolektivno, zajedničko ispovijedanje vjere i korišćenje u te svrhe pravoslavnih vjernika svakog objekta pravoslavne religije u zemlji.

Vlada u odgovoru Evropskoj komisiji na kraju imovinskog odjeljka navodi sljedeće: „I pored očiglednog očekivanja jedne i druge crkve da država ‘presudi’ u vezi njihovih razlika, poštovanje evropski afirmisanih principa može jedino trajno voditi rješavanju ovih odnosa, bez uplitanja države i politike u samostalnost obavljanja njihovih vjerskih poslova“. Vlada Crne Gore i pored toga što je uočila nacionalne, državne i imovinske aspekte „spora“ SPC i CPC, koji se mogu riješiti samo reagovanjem upravo države, i dalje govori o tzv. „njihovim“ razlikama, tj. razlikama između SPC i CPC!, nikako ne shvatajući da se te „njihove“ razlike i te kako tiču nje same, crnogorske države i svih njenih građana. Jer, crnogorski građani koji su uredni poreski obveznici svoje države, moraju znati zašto je SPC sa svojom enormnom imovinom u Crnoj Gori eksteritorijalna „firma“ koja ne podliježe crnogorskom pravno-ekonomskom sistemu, a uz to je do te iste imovine došla, uz pomoć jedne bivše države, koja je bila okupirala i uništila crnogorsku državu, nelegalnim i protivpravnim radnjama prije devet decenija. Riječ je, dakle, ne samo o potrebi državnog, političkog, hrišćanskog i civilizacijskog izvinjenja, već i povraćaja imovine, kao i naplate pljačke Crne Gore i njenih građana koja je u proteklom vremenu izvršena na osnovu nelegalnih transakcija, prodaja i tržišno-poslovnog korišćenja protivpravno stečene imovine.

Vlada podvlači „poštovanje evropski afirmisanih principa“, a to poštovanje je zapravo poštovanje ljudskih prava i sloboda. Takođe, u evropski afirmisane principe spada i uredno plaćanje poreza. Međutim, u već spomenutom izvještaju američkog Stejt departmenta piše da „uprava prihoda nije dobila nikakav izvještaj vjerskih zajednica o dobiti koja podliježe oporezivanju“.

Vlada loše prosuđuje da i SPC očekuje da država „presudi“ u vezi „razlika“ između nje i CPC. Razlog je jednostavan: SPC u potpunosti odgovara trenutno stanje i nemiješanje od strane države Crne Gore u „međucrkvenci“ spor. Stav o „odvojenosti

države i crkve“ omogućava SPC da i dalje nesmetano vrši državnu, pravnu, crkveno-vjersku i imovinsku uzurpaciju Crne Gore i njenih vlastitih i autentičnih državnih, duhovnih i materijalnih vrijednosti.

Posljednje izjave čelnika SPC i nastavak kampanje protiv CPC, crnogorske nacije i države

SPC u Crnoj Gori u svojoj aktivnosti ne povodi se za jevanđeljskim načelima u skladu s kojima se zahtijeva i traži bezpogovorno poštovanje svih ljudi, bez obzira na naciju i vjeru, pa tako i drugih pravoslavnih vjernika, konkretno CPC. Iz svih njenih postupaka vidi se da SPC želi da zadrži svoj nelegalni nelegitimni, povlašćeni i monopolistički, diskriminatorski i ekstrateritorijalni državni status u Crnoj Gori. Država Crna Gora je u obavezi da onemogući diskriminaciju Crnogorske pravoslavne crkve i svojih, crnogorskih državljana, njihovih individualnih i kolektivnih građanskih, nacionalnih i drugih prava, po osnovu njihovog pripadništva Crnogorskoj crkvi.

Za velikodostojnike SPC crnogorska suverena i međunarodno priznata država je prolaznog, privremenog karaktera, dok crnogorsku naciju apsolutno negiraju, samim tim sva njena identitetska svojstva, među kojima i Crnogorsku pravoslavnu crkvu. Tako, i prilikom nedavne zvanične posete Crnoj Gori, patrijarh SPC Irinej dao je izjavu apsolutno sa takvom porukom: „Neka političari stvaraju svoje granice, ali će narod biti jedan, imati jednu Crkvu i ostati u duhovnoj zajednici preko Crkve, sa svima svetima ugodnicima i veličinama duhovnim iz našega roda“. Još samo da je Irinej dodao i „jedan vođa“ i ugođaj bi bio kompletan. Od njega smo jedva živu glavu izvukli, ali još ne i državu iz „prokrustove postelje“ SPC u Crnoj Gori za koju teritorijalne granice nijesu granice između država, suverenih i međunarodno priznatih, već su to granice političara, prolaznih i privremenih

ljudi na zemlji, u suštini subjektivne i relativne tvorevine, koje danas mogu biti ovakve, šutra onakve, kako ih vide političari-pojedinci u određenim, konkretnim, specifičnim okolnostima i vremenima, koja karakterišu promjenljiv odnos političkih snaga. Na taj način čelnici SPC se svrstavaju ili su čak i na čelu onih konzervativnih i destruktivnih nacionalističkih snaga u Srbiji koje su se samo privremeno povukle, jer sad nije vrijeme da djeluju, ali čekaju na promjenu geopolitičkih odnosa u svijetu i regionu da bi ponovo ratovima pokušale da ostvare zacrtane ciljeve velikodržavnog, imperijalnog i asimilatorskog projekta.

Patrijarh SPC pozivanjem na „jedan narod“ i „jednu crkvu“ šalje poruku da pravoslavna pastva i svi građani koji su pravoslavnog porijekla nikako ne mogu u nacionalnom smislu biti nešto drugo osim Srba i srpskog naroda, a da crkva tog i takvog naroda može, naravno, biti samo Srpska crkva. Riječ je o drastičnom kršenju osnovnih ljudskih prava i sloboda, a država koja to toleriše i opravdava, tj. obezbjeđuje i omogućava, krši još drastičnije ista ta ljudska prava i slobode, zagarantovana svim međunarodnim dokumentima. To je danas fakat u Crnoj Gori, jer pripadnici CPC, bez obzira na to što je kao vjerska zajednica pravno priznata, ne mogu da učestvuju u vjerskom životu u punom obimu, je im se ne dozvoljava pristup i boravak kao članovima, vjernicima i poštovaocima CPC ni u jednome tradicionalnom pravoslavnom hramu na teritoriji države Crne Gore. Da apsurd bude veći, istorijski svi ti hramovi pripadaju upravo toj autokefalnoj CPC.

Zanimljivo je videti na djelu odvojenost države od crkve u srpskom primjeru, tj. na primjeru odnosa države Srbije i SPC. Svim aktivnostima srpskog patrijarha u Crnoj Gori prisustvovali su i zvanični predstavnici srpske države: ministar vjera u Vladi Srbije, savjetnik predsjednika Srbije za Srbe u regionu (koji je bio prisutan u našoj zemlji u vrijeme posljednjih izbora i u stalnom je kontaktu sa srpskim političkim, kulturnim, medijskim, civil-

nim i drugim subjektima u Crnoj Gori), ambasador Srbije u Podgorici... SPC je udarna pesnica države Srbije u regionu Zapadnog Balkana. Vjerovatno da srpska država zato i ima toliko „uspjeha“ u svojoj politici. S obzirom na toliku involviranost srpske države u život srpske crkve i SPC u srpske političke i državne tokove, potpuno nesuvislo, insuficijentno, naivno, romantičarski i utopistički zvuči stalno isticanje iz kabineta Predsjednika Crne Gore da su država i crkva odvojeni! To opšteprihvaćeno načelo moderne građanske države i u svom principijelnom karakteru može se zloupotrijebiti, a kamoli u kleronacionalističkoj i anticnogorskoj praksi SPC. „Za nju je baš istorijski očitana i izrazita upravna usmjerenost i slivenost u državi. To je pojava cezaropapizma. Mi bi je imen(t)ovali kao vizant-patrijarhizam ili državno-pravoslavno blizanstvo, a u našem određenom(u) slučaju ‘srpska državna vjera’“. (S. Zeković: 1997.).

I prilikom nedavnog susreta poglavara SPC i Predsjednika Crne Gore više puta je rečeno da su država i crkva odvojeni. Činjenice govore potpuno suprotno. SPC u Crnoj Gori „odvojenost države i crkve“ koristi isljučivo za „stražarenje (bezakono i nekanonski pridobijenoga) ovdašnjeg crkvnog ‘ustanovljenja’ (‘legimiteta’)“. (S. Zeković: 1997). Crna Gora ne treba da se ponaša u stvarima vjere kao Srbija, antimoderno, anticivilizacijski i antidemokratski. Ali, ona se mora odbraniti od grubih nastaja, i srpske crkve i srpske države, na svoju državnu, nacionalnu, crkvenu, kulturnu i jezičku samostalnost i autohtonost. Ako to ne učini, crnogorska država biće jedina odgovorna pred budućnošću i njenim građanima kad posljedice tih nečinjenja i loših činjenja dođu na „naplaćivanje“. A one su već počele da se javno primjećuju, doduše još samo u naznakama sporadičnog pogoršanja vjersko-nacionalne tolerancije i suživota, ali dovoljno opominjućom da se mudrom i energičnom državnim politikom to zlo sasiječe u korijenu. Posebno zato što istorijski gledano ono nije imalo uporišta u Crnoj Gori.

Pred naletima kleronacionalističkog i šovinističkog negiranja prirodno je da crnogorska država uzme u odbranu sve svoje vitalne istorijske i savremene identitetske institucije i vrijednosti: naciju, državu, kulturu, crkvu, jezik. U suprotnom, radi i radiće u korist sopstvene štete i nestajanja sa identitetske istorijske, nacionalne i geopolitičke mape svijeta. Ako najviši državni i politički predstavnici ne prepoznaju suštinu činjenja određenih anticnogorskih društvenih, političkih i vjerskih snaga, oni postaju njihovi direktni saučesnici i propagatori. U prošlosti takvi državni i crkveni velikodostojnici Crne Gore nikada nису bili na njenom čelu.

Upravo tu činjenicu moramo imati u vidu, kada jednog od najvećih anticnogorskih pogromaša, SPC, odnosno njene zvanične predstavnike, aktuelni Predšednik Crne Gore u kontinuitetu već duže vrijeme redovno prima u zvanične posete i održava kontakte s njima, iako oni, kako vidimo (a takvih i sličnih izjava već decenijama ima u ogromnim količinama), suštinski ne poštuju suverenitet, samostalnost, teritorijalni integritet i međunarodni status i legitimitet države Crne Gore. Aktuelni Predšednik Crne Gore ima potpuno drugačiji odnos prema drugoj pravoslavnoj crkvi u Crnoj Gori, Crnogorskoj crkvi, koju bez obzira na to što je baštini državotvorni narod zemlje na čijem je čelu, javno uopšte ne udostojava potrebnog poštovanja i civilizovanog odnosa. Čak nikad javno i zvanično nije ni primio velikodostojnike CPC. Koliko znamo, do sada je samo dva puta razgovarao s mitropolitom CPC Mihailom, u suštini oba puta tajno, s tim što je prvi put čak poglavar CPC morao da uđe u zgradu Predšednika Crne Gore na zadnji ulaz (jer Predšednik nije htio prisustvo medija), a nedavno je ponovo jedino mitropolit Mihailo izjavio da ga je Predšednik primio. Vjerovatno je to jedinstven diskriminatorski postupak jednog šefa demokratske države prema predstavnicima vjerske zajednice koja je apsolutno lojalna i privržena državi, i koja istorijs-

ki, konfesionalno i nacionalno baštini ukupnu tradiciju i cjeloviti identitet dotične države i zajednice kojoj po porijeklu i identitetu pripada i sam taj predsjednik! Takav odnos prema CPC, aktuelni Predsjednik Crne Gore, „crpi“ iz „saznanja“ da CPC „nije kanonska“ crkva! Koliko je to ispravan stav, pokazala su naša prethodna razmatranja.

Sve su to očiti dokazi da se prema CPC, njenim vjernicima i poštovaocima, vrši diskriminacija po nekoliko osnova u kontekstu kršenja ljudskih prava i sloboda, što je u medijima i u javnosti nedovoljno poznato. Na to ukazuje i podatak iz sprovedenog istraživanja Matice crnogorske o identitetu, po kome 20,3% ispitanika smatra da država Crna Gora nema ravnopravan odnos prema svim vjerskim zajednicama, već da ima najbolji odnos prema CPC.

Zaključak

Istorijski posmatrano, sveto oslobodilačko trojstvo – slobodan narod, slobodna država i slobodna vjera (crkva), održalo je Crnu Goru i presudno učinilo da se, na tolerantan i civilizacijski način, naša država tokom dužeg procesa osavremeni i prožme multikulturalizmom i interkulturalizmom, svjesna da su i pravoslavlje i katoličanstvo i islam, kao i sve druge religije, uz zajedničku i univerzalnu kulturnu baštinu, neprocjenjivo blago koje nas spaja i povezuje sa čitavim čovječanstvom. To je od osobite važnosti u savremenom globalizovanom svijetu.

Crna Gora je obnovila državu, izgradila kuću, zidove i krov, ali (još) ne i dom, kako nedavno reče akademik Radoslav Rotković. U tu svrhu neophodno je konstatovanje najviših državnih organa, Vlade i Skupštine, da se van snage stavljaju odluke tzv. Podgoričke skupštine i dekret regenta Aleksandra kojim je ukinuta autokefalnost Crnogorske crkve. To nije samo obaveza zbog našeg doma, već i zbog međunarodne zajednice.

Mitropolit SPC Amfilohije Radović često ističe da sedi na tronu Svetoga Petra Cetinjskog. Ali, jedno su riječi, a drugo su djela. Nije lako premostiti provaliju između pomiritelja i razoritelja Crne Gore. Pogotovo kad od prvog časa dolaska u Crnu Goru mitropolit Radović sve čini suprotno od Svetoga Petra, unoseći nemir i razdor negirajući, prije svega, crnogorstvo i antifašizam. Voljeli bismo da čujemo od mitropolita riječi koje snaže i mire Crnogorce i Crnu Goru, našu državu i naciju, prepoznatljivu u svijetu.

Iz dosadašnjeg teksta jasan je red poteza koji se povlačio da bi se Crna Gora razbaštinila svoje suverene države, crkve i narodnacije. Isti red poteza sad treba „da vuče“ suverena, samostalna i međunarodno priznata država Crna Gora da bi povratila u punom kapacitetu ono što joj pripada. Ali, sad, demokratski i u interesu svih svojih građana, a ne kao nekada, kada se to radilo nasilno, nelegalno i „u njeno ime“. Crnogorska suverena država je povraćena i obnovljena, obnovili su je i povratili Crnogorci i svi građani države Crne Gore, njeni lojalni i privrženi državljani. Crnogorska država je dužna obnoviti autokefalnost svoje Crnogorske crkve, jer se zna pravilo u pravoslavnoj tradiciji da su suverene državne granice ujedno i granice nezavisne, autokefalne vjerske zajednice, organizacije i uprave. Nadasve, tako će pravnim i legalnim sredstvima, crnogorska država povratiti ono što joj je u identitetskom, državnom, nacionalnom, vjerskom, kulturnom i imovinskom pogledu, nasilno oduzeto nelegalnim odlukama tzv. Podgoričke skupštine i nelegalnim dekretom regenta Aleksandra.

Stvorili su se svi neophodni ustavni i zakonski uslovi da se obezbijedi i da se Srpska crkva u Crnoj Gori ponaša kao i svaki drugi pravni subjekat, podređen zakonima crnogorske države, od finansija do zaštite kulturne baštine, što do sada nije bio slučaj. Naprotiv. Imamo drastičnih kršenja crnogorskih zakona počev od ekonomske do kulturne sfere upravo od strane SPC.

Na stranu to što ta Crkva negira sve što je crnogorsko, počev od imena, nacije, jezika, kulture, pa do države i crkve.

Skupština Crne Gore, na prijedlog Vlade Crne Gore, kao najviši organ vlasti, dužna je da poništi – što je od izuzetnog značaja, jer je od identitetskih pitanja, nakon obnove suverene crnogorske države, ostalo neriješeno još samo pitanje autokefalne CPC – dekret regenta Aleksandra Karađorđevića budući da ga je potpisalo svjetovno lice, odnosno suveren nekadašnje Kraljevine SHS i, takođe, što nije baziran na Ustavu i zakonitim, već na nasilnim i falsifikovanim, odlukama Sv. Sinoda Crnogorske crkve. Njegovim poništenjem država Crna Gora obnavlja svoje suverene prerogative i u tome pogledu, tj. situacija se dovodi u pređašnje, legalno i legitimno, stanje, koje je postojalo prije nasilnog ukinuća autokefalne CPC. Tom odlukom Skupštine Crne Gore, Crnogorska pravoslavna crkva bi povratila svoju autokefalnost, a država imovinu kojom je do tada raspolagala i čiji dio, vjerske objekte, može da preda na korišćenje i CPC i SPC.

Država je dužna posredovati u sporu između dvije crkve i obezbijediti jednak tretman i SPC i CPC iz razloga stvaranja u praksi svih pretpostavki neophodnih da crnogorski građani mogu u potpunosti ostvarivati ljudska prava i slobode. Time će se omogućiti, zaokružiti i ojačati civilizacijski i evropski identitetski korpus ljudskih prava i sloboda kao *conditio sine qua non* ukupnog legitimiteta i stabilnosti crnogorske države i njenog demokratskog društva. Istraživanje Matice crnogorske o identitetu pokazuje – bez obzira na mnoge protivurječnosti i ranjivosti još nedovršene crnogorske nacije i tek obnovljene suverene i međunarodno priznate crnogorske države – „da većina građana podržava ekumenističko rješenje koje bi omogućilo ravnopravnu crkvenu egzistenciju obje vjerske zajednice. U tom pogledu, tvrdi stav SPC koji isključuje bilo kakav dijalog sa CPC ili inklinira konzerviranju spornog istorijskog nasljeđa

nema uporište kod većine građana Crne Gore“. (Istraživanja: „Stavovi crnogorskih građana o identitetu“, Komentar: Rade Bojović, *Matica*, br. 43, Godina XI, Jesen 2010., str. 82).

Vlada je dužna ne da se povodi za arhaičnim i nazadnim modelima ponašanja, već da, kao jedan od ključnih djelova političke i društvene elite, inicira, osmišljava, predvodi i omogućiti (iz)gradnju civilizacijske, demokratske i progresivne državne i društvene opcije i alternative. Vlada je u obavezi da iskoristi jasne proevropske signale crnogorskog javnog mnjenja i da na osnovu njih adekvatnim civilizacijskim, pravnim i demokratskim riješenjem spora između SPC i CPC konsoliduje i osnaži sad još uvijek krhki i nedovoljno stabilni, posebno unutrašnji, državni legitimitet Crne Gore. Za to je potrebna još isključivo politička volja državotvorne koalicije na vlasti, budući da je opozicija, nažalost, i dalje nereformisana od starog unionističkog i negatorskog odnosa prema crnogorskoj državi. Svako kašnjenje može skupo da košta, jer je na djelu „blokada“ u kojoj SPC u Crnoj Gori drži i CPC i suverenu državu Crnu Goru.

Agonija koja održava i produbljuje razdor u crnogorskom narodu i kod građana crnogorske države djelovaće sve dok državni organi ne odluče da završe svoj dio posla. Država Crna Gora je dužna da se umiješa u rješavanje problema između dvije Crkve, jer je na to obavezuju međunarodne Konvencije o ljudskim pravima. Presudom Evropskog suda u Strazburu sličan problem je već obrađen. Povraćena je, naime, autokefalnost Moldavske crkve. Crnoj Gori ostaje da izvuče pouku iz tuđeg iskustva, kako ne bi napravila istu grešku. „U protivnom, sve će to doći jednog dana do suda u Strazburu, kada bi se moglo desiti da Crna Gora doživi dvostruku štetu – i ekonomsku i političku. Jer, ne treba nikad smetnuti s uma da je pred nama godina ‘biti ili ne biti’ u EU“. (Blagota Mitrić: 2010.).

Da su državno i crkveno pitanje Crne Gore i Crnogoraca jedinstvenog i univerzalnog karaktera u civilizacijskom, human-

ističkom, kulturnom, prosvjetiteljskom i demokratskom smislu, pokazuju i sljedeći argumenti akademika Perića: „Slično Kršćanstvu, koje je podloga i njemu, pravo znači mir i bratstvo među pojedincima. Pravnik jest, i treba da bude, jedna vrsta kršćanskog svećenika, a kršćanski svećenik jedna vrsta pravnik. Može se desiti i dešava se, da nasilje ima uspjeha tako i, toliko, da i pravnici moraju pred njim da se poklone – ne *etički*, naravno, nego samo *faktički* – moraju, jer stanje stvoreno nasiljem nemaju mogućnosti da otklone drugačijim nego drugim nasiljem, što im njihova nauka o pravu kao i vjera kršćanska zabranjuje, ali nikada, ni tada, neće pravnik odobriti protupravne, nelegalne radnje, tj. radnje nasilja ma odakle one dolazile, od strane organa vlasti (odozgo) ili pojedinaca (odozdo). Jer, ako bi odobravao takve radnje, pravnik bi bio ravan jednom kršćanskom svećeniku, koji bi se odrekao Krista: takav pravnik ne bi više bio ni pravnik ni kršćanin. Osuđujući nelegalne radnje i nasilje, pravnik će vršiti time blagotvoran utjecaj na duhove u smislu njihove evolucije u pravcu sve jače i jače pravne svijesti, i tu će pravnik potpomoći vjersku akciju kršćanskih svećenika, a ovi, opet, tom svojom akcijom akciju pravnik. I koliko god bi to tek bilo porazno po ideju prava i pravosuđa, dakle i po ideju države kao jamca mira i reda među ljudima, bez čega nema ni duhovnoga napretka, ako bi i sami pravnici ustali da brane nepravo i nasilje! To bi bilo kao kada bi kršćanski svećenik veličao na pr. ubijstvo (i ovo navodimo, jer je, kod nas, i tu skoro, bilo i takvih žalosnih primjera).“ Bilo je ovih „žalosnih primjera“ i devedesetih godina kod SPC u Crnoj Gori, kada su u Cetinjskom manastiru boravili i optuženi od strane Suda u Hagu za ratne zločine i genocid, kao i vođe srpskih paravojnih formacija.

Perićeva razmatranja se mogu u potpunosti primijeniti na crnogorske pravnike, tj. na crnogorsku državu i Crnogorsku pravoslavnu crkvu. Zadatak prvih je da obezbijedi sigurne i va-

ljane, dugotrajne i bezbjedne temelje međunarodno priznate crnogorske države, da jačaju pravnu svijest o istorijskoj suverenosti i samostalnosti Crne Gore, a drugih iste takve temelje autokefalne Crnogorske pravoslavne crkve i da jačaju ukupnu društvenu svijest o njenoj viševjekovnoj istorijskoj samostalnosti i ulozi u duhovnom i državnom životu Crne Gore. Crnogorski pravници, ustavotvorci i država na taj način pomažu Crnogorsku pravoslavnu crkvu, a ona svojom djelatnošću i pozicijom u isto vrijeme pomaže i osnažuje suverenu crnogorsku državu. Bez sumnje, radi se o dvije strane jednog jedinstvenog procesa, jednog jedinstvenog istorijskog i civilizacijskog zadatka crnogorskog društva i crnogorske države.

Srpska pravoslavna crkva u Crnoj Gori je uspostavljena na nasilju i goloj i gruboj sili. Kao takva ona ne može, sve i da hoće, da svoje mjesto, ulogu, djelatnost, misiju, pravo, dužnost i odgovornost utemelji na legalnosti i legitimnosti, na pozitivnim zakonskim odredbama, jednom riječju na – pravu. Da bi to mogla, ona bi se prethodno morala suočiti sa nasiljem i protivpravnim i nelegalnim aktima koje je nekadašnja Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca, njen regent kralj Aleksandar, nelegalna i nelegitimna tzv. podgorička „Velika narodna skupština srpskog naroda u Crnoj Gori“ i ona sama, tj. Srpska pravoslavna crkva, počinila nad državom Crnom Gorom i autokefalnom Crnogorskom pravoslavnom crkvom. Pošto ona to neće i ne želi, jer se ne može uzdići iznad sebičnih, nacionalističkih, šovinističkih, politikantskih, totalitarističkih, velikodržavnih i imperijalnih, porobljivačkih i asimilatorskih, necivilizovanih, nemodernih i arhaično-konzervativnih interesa, država Crna Gora je dužna da to učini, odnosno da sva ta pitanja uredi na pravno valjan, legalan i legitiman način, onako kako to predlaže akademik Živojin Perić. Država Crna Gora, obnovom svoje suverenosti i svog međunarodnog priznanja, sad ima sve pravne i političke mogućnosti da stanje stvoreno nasiljem otkloni i promijeni ne

---

novim, nekim drugim nasiljem, već mirnim, civilizovanim, demokratskim, ustavnim i zakonskim, legalnim i legitimnim aktima i odlukama. Njena je to i unutrašnja i međunarodna obaveza, a iznad svega prema svojim građanima i prema samoj sebi, jer se upravo u njenim rukama nalazi zaštita prava i zakonitosti. Ona time štiti mir, bezbjednost i sigurnost ne samo građana i zemlje, već i regiona, Evropske unije i međunarodne zajednice u cjelini. Jer, kako piše akademik Perić – „država je pravo, a pravo je država.“

Vlada i Skupština Crne Gore u prilici su da, istorijskim, naučnim i pravnim argumentima, legalno i legitimno odgovore na sljedeća ključna pitanja iz preostalog neriješenog dijela identitetskog crnogorskog nacionalno-državno-vjerskog (pravoslavno-crkvenog) korpusa ljudskih prava i sloboda: prvo, Skupština Crne Gore da konstatuje poništenje odluka tzv. Podgoričke skupštine iz 1918. godine; drugo, da, kad se radi o odnosu države i crkve, donese odluku o poništenju akta regenta Aleksandra iz 1920. godine kojim se ukida autokefalna Crnogorska pravoslavna crkva; treće, takođe konstatuje da je imovina obnovljene autokefalne CPC – državna imovina Crne Gore koja se u njenom vjerskom dijelu daje na korišćenje i čuvanje CPC; i četvrto, da donese odluku o identifikovanju, registrovanju i zaštiti vjerskog kulturnog nasljeđa autokefalne CPC kao dijela ukupne crnogorske nacionalne i državne baštine. Sve te odluke su međunarodna obaveza državnih organa Crne Gore. Na taj način kompletiraće se, ojačati i još više utemeljiti suverenitet, međunarodni položaj, legitimitet i stabilnost crnogorske države. Takođe, zaokružiće se i stvoriti odgovarajući državni, politički i pravni preduslovi za rješenje i praktično oživotvorenje svih preostalih ključnih crnogorskih identitetskih pitanja iz korpusa ljudskih prava i sloboda, garantovanih međunarodnim konvencijama, kao dijela pretpolitičkih konstitucionalnih uslova izgradnje demokratskog društva.